

Voruta

Nr. 14 (680)

2009 m. liepos 18 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

8

Justina ORLOVSKYTĖ

Tūkstantmečių
praeitis

Kernavėje

„Vorutos“ skaitytojų dėmesiui

Lietuvos paštuose priimama laikraščio „Voruta“ prenumerata 2009 metams.

Galima „Vorutą“ užsiprenumeruoti ir internetu, adresu: www.post.lt

Prenumeratos kaina:

1 mėn.	3,00 Lt
3 mėn.	9,00 Lt
5 mėn.	15,00 Lt

Taip pat galima užsiprenumeruoti ir elektroninį laikraščio „Voruta“ variantą. Reikia atsiųsti prašymą į „Vorutos“ redakciją el. paštu, adresu: vorutosfondas@voruta.lt.

Laikraštis bus išsiųstas el. paštu nurodytu adresu. Kaina kaip ir prenumeratos pašte.

„Vorutos“ administracija

Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracija

Tvirtinama, jog pastaruoju metu per aštuoniasdešimt procentų Lietuvos gyventojų pareiškė pasitikėjimą Dalia Grybauskaite.

Vadinasi, galima manyti, kad ne mažiau kaip aštuoniasdešimt procentų visos Lietuvos televizorių buvo įjungti, kai vyko Lietuvos Respublikos Prezidentės inauguracijos renginiai. Buvo jie įjungti ir Latvių kaime, Biržų rajone, kuriame dar ir dabar tebestovi dailiai geltonai dažytas jos mamos namas. Ten iškilmes stebėjusiems žmonėms buvo dar viena proga prisiminti jos tėvus, mokyklos metus. Pasak tų, kurie prisimena ją jaunystės metais, lyderio charakteriui būtinos savybės ryškėjo jau tada. Tuo tarpu pati Prezidentė yra išsitarusi, kad savo būdo ypatybės – kantrybę, kruopštumą ir darbštumą – jai yra tekę ugdyti net... bandant suskaičiuoti stiklinėje telpančius grūdus.

Taigi išrinktoji Prezidentė.

Pirmoji ilgaamžėje Lietuvos istorijoje moteris valstybės vadovė...

Jau vėliau, sveikindamas ją ir linkėdamas vaisingo darbo po priesaikos priėmimo Vyriausybės vadovas Audrius Kubilius Jo Ekscelenciją Valdą Adamkų pavadino Vilties Prezidentu, o priesaiką davusią Dalią Grybauskaitę – Sėkmės

Prezidentė Dalia Grybauskaitė

Prezidentė.

Manau, nedaug tesuklysiu tvirtindama, kad būtent taip į ją žvelgė ir to linkėjo tie tūkstančiai rinkėjų, kurie balsavo, o sekmadienio rytą atidžiai sekė ir lydėjo savo išrinktąją Prezidentę nuo Seimo iki

Prezidentūros. Ir, be abejo, svarstė, ar galėsime po penkerių metų, kai pasibaigs kadencija, vėl tituluoti „sėkmės“ prezidentė. O juk tos sėkmės – valstybei, o kartu ir kiekvienam jos žmogui – kaip tik

Nukelta į 16 p.

Lietuvos Respublikos Seimas

Lietuviai niekada nebuvo nacionalistai ir šiandien nėra

Nors už lango žaliuoja vasara, prie Seimo Pirmininko Arūno Valinsko kabineto nenuilstanti minia. Ką tik pasibaigė jo susitikimas su teisininkų atstovais, kurie iškarto už kabineto durų

„apkibę“ žurnalistų pasakoja jiems susitikimo eigą. Po jų eilė trumpam (iki sutarto interviu laikraščiui „Kurier Wileński“ laiko liko vos kelios minutės) pasitarimui su vienos iš Seimo frakcijų seniūnu. Netrukus, truputį pavėlavęs Seimo Pirmininkas sveikina mus, stovėdamas prie didelio, kaip dera Parlamento vadovo kabinetui, rašomojo stalo.

Atrodo, kad, nepaisant atostogų sezono, jūs vis turite daug darbo?

Neįtikėtina grūstis. Kartais pažįstami klausia, ar man patinka būti pirmininku, aš atsakau, jeigu tik būti, tai, aišku, pat-

inka, tačiau pirmiausia tai – įtemptas darbas...

Taigi negaiškime laiko. Pirmiausia šiandien aktualiausias klausimas: Vyriausybė ketina vėl prašyti Seimą priimti naujus biudžeto įstatymo pakeitimus, numatančius eilinį biudžeto karpymą ir PVM didinimą. Ar kelias išeiti iš krizės, kurį mums siūlo Andrius Kubilius Vyriausybė, yra teisingas?

Mes gavome Vyriausybės siūlymų paketą, kuris kaip tik guli čia po ranka ant rašomojo stalo. Tiesa, Vyriausybė praktiškai neateina prašyti, nes Vyriausybė turi savo išėjimo iš krizės viziją ir parengė savo įstatymo pakeitimų paketą. Jį išnagrinėjęs Seimas arba tuos pasiūlymus patvirtins, arba atmes. Dabar koalicijoje prasidėjo diskusija apie tas drastiškas priemones, kurios vis dėlto gali pasirodyti būtinos, kadangi mes čia kalbame ne apie atskirų visuomenės grupių, jautrių pokyčiams šioje srityje, pavyzdžiui, pensininkų ar motinų,

Nukelta į 4 p.

Nuskambėjo „Amžių sutartinė“

Aušra KUSAITĖ, Vilnius

Skambių dainų pyne Vingio parke pasibaigė šešias dienas trukusi Lietuvos tūkstantmečio dainų šventė „Amžių sutartinė“. Moksleivių, suaugusiųjų ir pasaulio lietuvių dainų šventės šį kartą tarsi susiliejo į vieną, sukvetusios į istorinę Lietuvos sostinę Vilnių daugiau nei keturiasdešimt tūkstančių dainorėlių.

Ši dainų šventė pelnytai tapo svarbiausiu Lietuvos vardo paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose akcentu, jos metu buvo surengta keturiolika savarankiškų renginių. Ji yra pelnusi didžiulio ne tik lietuvių, bet ir užsieniečių dėmesio. Taip ir regėjai svarbiausiose renginių vietose tautiniais drabužiais pasipuošusius vyrus bekeliant „medaus alaus“ bokalus kartu su svečiais vokiečiais, tautodailininkus mugėje bebandančius ispanams išaiškinti, ką lietuviams reiškia žalčio simbolis, o kai Šv. Jonų bažnyčioje suskambo jungtinio beveik dešimties šimtų kanklių ansamblio užgautos stygos, melodija pagavo visus nepaisant jokių tautybių, jokios odos spalvos...

Visi šventės renginiai prasidėjo pagerbimu, prisiminimu senosios baltų kultūros ir jų religijos, kurią vėliau pakeitė kiti tikėjimai, kiti papročiai.

Šventė prasidėjo liepos 1-ąją Sereikiškių

parke renginiu „Čia tūkstantį metų dabar“. Skambėjo Broniaus Kutavičiaus „Paskutinės pagonių apeigos“, o „svarbiausias žynys“ į susirinkusius prabilo žodžiais: „Jie atėjo į mūsų žemę, naikino mūsų girias ir sakė, kad tai yra gera. Jie

Nukelta į 8 p.

Invokacija per Prezidentės Dalios Grybauskaitės priesaiką

Lietuvos Respublikos Seimas
*VIEŠPATIS yra Valdovas, –
 jis viešpatuoja tautoms (Ps 22, 29), –*
 nusižeminęs gieda psalmininkas.
 Ir mes sekdami karaliumi Dovydu šią
 svarbią dieną prašykime, idant Dan-
 gaus viešpatystė būtų pavyzdys mūsų
 žemiškajai valdžiai.

Viešpatie Dieve, pasaulio Kūrėjau,
 iš meilės žmogui Tu davei mums
 pasaulį, visą jo grožį bei įvairumą kaip
 savo gerumo dovaną. Tu mylinčio Tėvo
 rūpesčiu apglubi kiekvieną savo kūrinį
 nuolat liudydamas, koks brangus Tau
 kiekvienas žmogus.

Tu taip mus sukūrei, idant patirtume
 laimę mylėdami Tave ir savo artimą. Tu
 mokai mus daryti kitam tai, ko patys iš jo
 lauktume. Tu prieš Paskutinę Vakariene
 nuplovei savo mokiniams kojas atsk-
 leisdamas tarnystės, o ne viešpatavimo
 paslaptį.

Viešpatie, įkvėpk mus tarnauti nebi-
 jant aukos ir vargo, kad kitiems būtų
 saugiau ir ramiau gyventi. Padėk mums
 suprasti, kad esame atsakingi vieni už
 kitus, už šeimos, bendruomenės ir tautos
 gerovę. Mokyk mus pasitenkinti mažu,
 kad galėtume dalytis su stokojančiais ir

Kardinolo Audrio Juozo Bačbio invokacija Seime

puoselėti solidarumą. Apsaugok mus
 nuo apakimo, kurį sukelia garbės ir galios
 spindesys.

Viešpatie, leisk mums pasirinkti tiesą ir
 teisingumą, spręsti pagal sąžinę, ir veikti
 su gera valia. Stiprink mūsų drąsą ginti

prigimtine tvarką ir pamatinius princi-
 pus, kuriais skleidžiasi žmogiškumas.
 Žadink mūsų jautrumą žmogaus oru-
 mui, idant saugotume nuo savanaudiško
 abejingumo ir pradėtą gyvybę, ir tuos,
 kurie lūkuriuoja ant amžinųjų Tavo namų
 slenksčio.

Viešpatie, suteik išminties suprasti, kad
 be Tavo pagalbos žemiška valdžia visada
 lieka dviprasmiška ir duži. Padėk daly-
 vauti Tavo plane, kuris jau prieš tūkstantį
 metų Lietuvą kreipė į krikščioniškos
 šalies kelią. Neleisk nė dienai pamiršti,
 kad tikėjimas, tradicija, kalba, moralė
 išlaikoma ir perduodama šeimoje, kuri tei-
 kia geriausias meilės ir doros pamokas.

Gailestingoji Dievo Motina, kuri
 Aušros Vartuose saugai mūsų sostinę
 ir valstybę, meldžiamės Tavo globos ir
 užtarimo išbandymų akivaizdoje. Padėk
 mums suprasti, kad nėra gražesnio dalyko
 pasaulyje už nesavanaudišką, ištikimą ir
 nuoširdžią tarnystę kitų labui.

Kardinolas Audrys Juozas Bačkis
 Vilniaus arkivyskupas metropolitas

Šaltinis: www.katalikai.lt

Šv. Mišios, skirtos Prezidentės inauguracijai

Vilniaus arkikatedra

Brangūs broliai ir seserys,

šios dienos žodžio liturgija mums atve-
 ria dramatišką paveikslą. Iš gimtojo krašto
 vejamas žmogus, kuris nuoširdžiai ėmėsi
 Dievo pavestos misijos. Jo sąžinė neleidžia
 tylėti, jo lūpomis Aukščiausiasis išpėja
 tautą, kad nedorybės veda į pražūtį. Pra-
 našas Amosas nenusilenkia nė karaliaus
 valdžiai, perspėdamas jį dėl ateisiančio
 Dievo teismo. Pranašo ištarmė tvirta ir
 aiški: *Todėl, kad trypiate vargšą ir plėšiate
 iš jo mokesčius [...] nors pasistatėte namus
 iš tašytų akmenų, bet juose negyvensite [...] žinau aibę jūsų nusikaltimų ir kaip sunkios
 jūsų nuodėmės – engiate teisiuosius, imate
 kyšius, nustumiate į šalį pavargėlius (Am 5, 11–12).* Atrodo, kad šie žodžiai ištarti
 ne prieš dvidešimt aštuonis amžius, o va-
 kar – taip lengvai juose atpažįstame mus
 supančią tikrovę. Tačiau mūsų aplinkoje
 tenka su žiburiu ieškoti tokių žmonių,
 kaip kerdžius Amosas, kuris išgirdo Die-
 vo kvietimą ir išdrįso vienas stoti prieš
 tautoje išsikerojusias ydas.

Reikia nemažos drąsos asmeniškai
 gyventi pagal Dievo įdiegtus sąžinės
 principus. Dar didesnė drąsa būtina tuos
 principus skelbti ir viešai ginti. Dievas
 sukūrė mus bendruomeniškus, ir vieno
 žmogaus elgesys visuomet paveikia kitus.
 Todėl Amoso ryžtas atvirai kalbėti apie
 papročių pagėdimą ir melo išigalėjimą
 yra pavyzdys ne kažkokiems ypatingiems
 žmonėms, vadovams ar pranašams, bet
 kiekvienam iš mūsų. Aiškiai įvardyti ne-
 dorybes, nuolat ieškoti tiesos ir teisingu-
 mo yra vienintelis būdas išlaikyti sąžinės
 jautrumą.

Deja, šiandien daugelis drauge su
 Pilotu abejodami ar net ironizuodami
 klausia: *O kas yra tiesa?* Tiesos bijoma,
 tiesa nemėgstama. Jos išvengti bandoma
 pasitelkus reliatyvizmą: esą kiekvienam
 savà tiesa, esą vienos tiesos nėra ir negali
 būti. Kodėl taip elgiamasi? Nes tiesa daž-
 niausiai nėra patogi. Ji apnuogina mūsų
 silpnybes ir nuodėmes. Gyventi tiesoje
 reikia didelės drąsos. Tik drąsus žmogus

atvirai žvelgia į savo klaidas bei trūkumus
 ir ieško pagalbos bei patarimo, kaip juos
 įveikti. Tik drąsus žmogus užuot patai-
 kavęs galingiesiems rizikuoja gindamas
 tiesą būti kitų nesuprastas, pasmerktas,
 užsipultas ir apšmeižtas.

Nors drąsa veda išbandymų keliu, ji
 tarsi magnetas patraukia kitus žmones,
 suteikia jiems vilties, kad šioje žemėje gali
 imti viršų tiesos bei teisingumo principai.
 Atviras kalbėjimas apie sąžinę paskatina
 ir aplinkinius gyventi tiesoje, kurti teisin-
 gą visuomenę, kurioje kiekvienas pilietis
 gerbiamas ne pagal turimą ar užimamą
 vietą. Drąsa atveria giliuosius žmogišku-
 mo kodus, įgalina drauge kurti bendrąjį
 gerį. Ir priešingai, su baime gindamiesi ar
 agresyviai puldami, tolstame nuo žmogiš-
 kumo, nuo savo ypatingos prigimties

O vis dėlto – kaip įveikti mums taip
 būdingą silpnumą ir baime, kur pasisemti
 drąsos? Kas padėjo pranašui Amosui likti
 tvirtam, atsilaikyti ne tik prieš karaliaus
 rūstybę, bet ir prieš visos tautos abuo-
 jumą? Pranašo atsakymas į šį klausimą
 trumpas ir tiesus: *Ieškokite gero, o ne pikto,
 kad būtumėte gyvi. Tuomet [...] bus su jumis
 Viešpats (Am 5, 14).*

Tikroji drąsa kyla iš tikėjimo, kuris
 mums sako, kad įmanoma gyventi tiesa ir
 teisingumu, kad gėrio pergalė prieš blogį
 galimà ir galutinė. Tai mums liudija Jėzus
 Kristus, savo mirtimi ir prisikėlimu įvei-
 kęs baime, įveikęs blogį ir suteikęs žmogui
 laisvo, oraus, gėrio kupino gyvenimo gali-
 mybę. Kiekvienas, kuris pasitiki Dievu ir
 tiki Kristaus pergale, įgyja Jo prisikėlimo
 galią keisti ne tik asmeninį gyvenimą, bet
 ir visą pasaulį.

Tikėjimas ir pasitikėjimas Dievu daro
 mus neįveikiamus. Viešpats, jei tik į jį at-
 sigręžiame, mus nuolat globoja žemiškoje
 kelionėje, reikiamu metu suteikdamas
 jėgų, padrašindamas ir paguosdamas.
 Kelionė su Dievu ir buvimas tiesoje atneša
 tikrąjį džiaugsmą, įkvėpia darbui, aukai,
 kūrybai, idant mums pavestoji žemė
 būtų globojama ir puoselėjama, idant gy-
 vendami vieningai ir solidarai kurtume

bendrystę, į kurią visi esame pakviesti.

Pranašo Amoso misija buvo perspėti
 žmones, kad nuodėmė veda į mirtį, ir ra-
 ginti grėžtis prie Dievo. Tai sunki misija,
 sukėlus priekaištą ir stūmusi pranašą
 į pavojų, kurio jis nepabūgo. Evangelijoje
 girdėjome apie dar kilnesnę ir sunkesnę
 misiją. Jėzus pasiuntė apaštalus nešti
 žmonėms Gerąją Žinią, įkvėpti tikėjimą,
 žadinti viltį, liudyti meilę. Žinome, kad
 ir apaštalai susilaukė priekaištų, paty-
 rė kančių, tačiau nepabūgo atlikti savo
 uždavinį.

Kiekvienas esame pašaukti imtis skir-
 tosios misijos. Nesvarbu, kokia pareiga
 mums tenka: valstybės valdymas, vers-
 lo kūrimas, švietimo ar mokslo plėtra,
 žemdirbio triūsas ar namų šeimininkės
 tylus patarnavimas. Kiekvienas darbas
 įgyja savo vertę ne dėl to, ką apie jį kalba
 žiniasklaida ar žmonės, kiek už jį sumoka-
 ma, bet pagal tai, kiek į jį yra įdėta meilės
 ir pasiaukojimo. Iš meilės atlikti darbai
 tampa amžinos vertės.

Ne vieną amžių lietuvių tauta garsėjo
 darbštumu ir susiklausymu. Turime daug
 žmonių, kurių nuveiktais darbais galime
 pagrįstai didžiuotis. Net ir sunkiausiais
 metais uoliu triūsu ir išmintingu taupumu
 daugelis šeimų sugebėjo išugdyti bei iš-
 moksinti savo vaikus, kurie garsino mūsų
 Tėvynę plačiajame pasaulyje. Šių žmonių
 tikslas buvo ne turtai ar vienadienė garbė,
 o bendrasis gėris, kuriuo dalijamasi su ki-
 tais, kurio vaisiai yra ilgalaikiai. Kai kurie,
 kaip pranašas Amosas, buvo ištremti iš
 savo krašto, tačiau jų pasišventimas Lie-
 tuvai tapo naujo gyvenimo sėkla. Tie, kas
 nepardavė savo sąžinės, sunkiu bet sąži-
 ningu darbu tiesė kelius Tėvynės laisvei.

Pradžios knygoje skaitome, kaip
 Dievas apgyvendino žmogų Edeno sode,
kad jį dirbtų ir juo rūpintųsi (Pr 2, 15). Ne
 nusiaubti, ne išnaudoti, ne sau pasilaikyti
 bei prisitaikyti, bet rūpintis, prižiūrėti ir
 išsaugoti ateinančioms kartoms – toks
 buvo pirmasis Dievo priesakas mūsų visų
 protėviui Adomui. Tokia lieka kiekvieno
 darbo ir kiekvienų pareigų esmė: rūpintis,

kad gėris viešpatuotų, saugoti ir globoti
 Dievo kūriniją, būti atsakingiems ne vien
 už savo gyvenimą, bet ir už gyvenimą tų,
 kurie yra šalia mūsų, bei tų, kurie ateis
 po mūsų.

Atsitiktinė sėkmė ir nesąžiningai už-
 dirbti pinigai dar nė vienam neatnešė ti-
 kros laimės. Savanaudiškumas ir godumas
 dykyne paverčia šeimas, bendruomenes ir
 net visą visuomenę. Nė vienas nesame šios
 žemės savininkas, tik laikinai naudojamės
 žemiškomis gėrybėmis. Anksčiau ar vė-
 liau teks palikti turtus, pareigas, garbės
 ženklus ir sugrįžti pas Viešpatį. O Jis mūsų
 paklaus tik vieno dalyko: ar mylėjome. Ką
 nuveikėme, idant pasaulyje būtų daugiau
 meilės, daugiau gėrio, daugiau laimingų.
 Ju. Ko ėmėmės, idant puoselėtume mums
 pavestą žemiškąjį sodą, saugotume bei
 globotume Jo kūrinijos vainiką – žmogų.
 Duok, Dieve, kad turėtume, ką į šį klau-
 simą atsakyti.

Tebus tai mano linkėjimas ne tik mūsų
 šalies Prezidentei, kuri pradeda savo
 darbą tautos labui, bet ir kiekvienam iš
 mūsų. Tik pasitikėdami Dievu nepristig-
 sime drąsos atlikti mums skirtąją misiją,
 įstengsime uoliai, su meile atlikti savo pa-
 reigas ir būsime tikri, kad tūkstantmečiui
 mūsų tautos vardui nėra grėsmės išnykti
 iš pasaulio žemėlapių. Sugrąžinkime
 pagarbą sąžiningam darbui, kylančiam
 iš tikėjimo, vilties ir drąsos būti tuo, kuo
 Dievas mus sutvėrė – kūrinijos vainiku bei
 Aukščiausiojo kūrybos bendradarbiais.
 Tuomet, kaip gieda šios dienos psalmė,
 mes galėsime tikėtis, kad:

Visokių gėrybių duos Viešpats,
 Derlinga bus mūsų žemė.
 Teisybė jo akivaizdoj vaikščios,
 O josios pėdom seks Dievo palaima.
 Amen.

Kardinolas Audrys Juozas Bačkis
 Vilniaus arkivyskupas metropolitas

Šaltinis: www.katalikai.lt

Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracija

labai reikėtų, ypač dabar, kai ekonominį sunkmetį dar labiau sunkina korupcijos ir politinės nesantaikos, neskaidrūs valdinių veiksmų, žmogaus poreikių ignoravimas... Galbūt būtent vilties lūkestis (o gal neviltis) paskatino tą iškilnių dieną prie Seimo ateiti ir žmogų su plakatu, ant kurio buvo parašyta: „Kas pažabos seimūnų gobšumą“.

Nuo Vilties iki Sėkmės prezidentės

Garbingi užsienio šalių svečiai, Vyriausybės nariai, Nepriklausomybės akto signatarai, miestelėnai ir miestų ir miestelių pasiuntiniai rinkosi į iškilmingą Lietuvos Respublikos Seimo posėdį, skirtą Prezidentės priesaikos ceremonijai. Tarp jų – Atkuriamojo Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, Prezidentas Algirdas Brazauskas, kiti žinomi Lietuvos žmonės.

Nuoširdūs padėkos žodžiai prezidentui Valdui Adamkui.

Tikėjimo ir pasitikėjimo garantijos išrinktajai Prezidentei.

Ir – iškilminga akimirka: Dalia Grybauskaitė perskaito priesaikos žodžius, o Konstitucinio Teismo pirmininkas Kę-

garbingai ir gražiai ir už tai nuoširdus ačiū. Daliai Grybauskaitei tenka pradėti naują tūkstantmetį. Naujas tūkstantmetis atneša naują viltis. Didžiojoji Lietuva, jos žmonėmis, kad tūkstantmečio pradžia jie padarė tokį teisingą ir ryžtingą pasirinkimą. Žmonių ryžtas bei jėga, gerbiama Prezidentė, ryžtas ir yra naujų vilčių pagrindas. (...) Mes visi kartu turime sugrąžinti Lietuvos piliečių pasitikėjimą stipria Lietuvos valstybe, su sąžininga ir atsakinga žmonėms tarnaujančia politika be populizmo ir be korupcijos ir be pagiežos. Ir mes tai padarysime.

Linkiu sėkmės jums, mūsų Prezidentė, mūsų visų sėkmės Prezidentė“.

Kreipdamasi į Lietuvos žmones, Prezidentė pareiškė: „Lietuvos piliečių valia šios dienos priesaika man – milžiniška atsakomybė. Prisiekiu būti lygiai teisinga visiems. Suprantu tai ir kaip teisingus santykius tarp valdžių: prezidento, Seimo ir Vyriausybės. Būsiu aktyvi prezidentė: išnaudosiu visas Konstitucijos man suteikiamas galias. (...) Piliečių interesus ryžtingai ginsiu: ir prezidentūros, ir moralinio autoriteto galia.“

Pabrėžusi, kad rinkėjai savo pasitikėjimu kartu išreiškė ir viltis, Prezidentė paragino būti aktyviais savos valstybės piliečiais. „Kritikuokite valdžią ir mane, jei to reikia, bet nepamirškite: nuo valdžios kritikos iki valstybės griovimo gali būti tik vienas žingsnis. Tuščia kritika neišspręs nei vienos problemos. Tarsiuosi su visomis politinėmis jėgomis, nevyriausybinių organizacijomis, piliečių judėjimais. Sustiprinsiu ir išplėsiu Prezidento visuomeninių patarėjų ratą, veiklą.“

Prisimindama priešrinkiminės kampanijos metu vykusius susitikimus su Lietuvos žmonėmis, Prezidentė sakė: „girdėjau sakant, kad yra teismai, bet nėra teisingumo, (...) kai vienas teisingumas paprastiems žmonėms, kitas – įtakingiems veikėjams. Žmogus gerbs teismą, kai teismas gerbs pats save. (...) Gyvenkime be oligarchiųjų monopolijų, ir neskaidrių santykių. (...) Pabaikime nepabaigiamas bet opias būsenas: sveikatos, švietimo ir rūpybos reformas. Žmogus turi tapti kiekvieno politiko darbo esme ir priederme. Taip rasime atsakymus į klausimus, kodėl daugelis išvažiavusių svetur randa daugiau saugumo ir laisvės nei savo tėvynėje Lietuvoje.“

Užsienio politikos prioritetą buvo ir išlikęs geri santykiai su kaimynais. (...) Pirmąjį tūkstantį metų Lietuvos kelias buvo duobėtas: ir buvo didžiausia EUROPOS valstybė ir buvo visai nušluota nuo Europos žemėlapiu. Esu tikra, nuo mūsų visų pastangų priklausys, ar dar po tūkstantio metų Lietuvos vardas vis dar bus minimas tarp valstybių, kur klesti demokratija, gerovė ir pagarba kiekvienam piliečiui.

Prie Prezidentūros - miestų ir miestelių vėliavos

Stengsiuosi vardan tos Lietuvos“.

Prieš akis – penkerių prezidentavimo metų laikotarpis. Per jį įvairiomis progomis dar ne kartą bus prisimenami inauguracinės kalbos žodžiai. Juos nagrinės politologai, valstybingumo istorikai. Norėčiau ir linkėčiau, kad juos prisimintų ir Lietuvos žmogus, kad jis galėtų pasakyti: „kaip tarė, taip padarė“.

Iškilmingos akimirkos: Prezidentas Valdas Adamkus Lietuvos Respublikos Prezidentei Daliai Grybauskaitei perduoda prezidento rūmus. Aidi pabūklų salvės.

Ir žodžiai: „Dalia Grybauskaitė prezidento rūmuose“. Jau iš rūmų balkono Prezidentė dėkoja miniai už pasitikėjimą ir sveikinimus.

O tuo tarpu dvi kadencijas garbingai

Prezidento komandos narė Audronė Nugaraite (centre), Rimantė Šalaševičiūtė ir Arminas Lydeka

Dalia Grybauskaitė Prezidento rūmuose

Po iškilmingų šv. Mišių, skirtų Lietuvos Respublikos Prezidentės inauguracijai, Vilniaus arkikatedros bazilikos aikštėje įvyko Lietuvos ginkluotųjų pajėgų rikiuotė ir paradas.

Simono Daukanto aikštėje priešais prezidento rūmus įvyko Lietuvos Respublikos Prezidento rūmų perdavimo ceremonija. Taip daug susirinkusių žmonių ši aikštė jau seniai nebuvo mačiusi. Ne tik miestelėnai ir Vilniaus svečiai, bet ir žmonės iš visų Lietuvos miestų bei miestelių atėjo palydėti savo Vilties Prezidento Valdo Adamkaus ir palinkėti sėkmės, pareikšti pasitikėjimą naujai Prezidentei.

tautai tarnavęs Prezidentas palieka Daukanto aikštę.

Tarsi dar kartą patvirtindama nuostatą, kurią išreiškė žodžiais „Atėjau tarnauti žmonėms“ Jos Ekscelencija Dalia Grybauskaitė pakvietė miestų ir miestelių vėliavininkus bendrai nuotruokai Prezidentūros kiemelyje.

Po iškilmingų ceremonijų buvo priimtas Vyriausybės atsistatydinimas.

Sėkmės Prezidentė pradėjo savo eilinę darbo dieną.

Aušra KALINAUSKIENĖ ir Juozas VERCINKEVIČIUS

Jono Česnavičiaus, Viktoro Kiero, Juozo Vercinkevičiaus nuotraukos

Gintautas Iešmantas, Kovo 11-osios Nepriklausomybės akto signataras dalyva Prezidentės inauguracijoje Seime

tutis Lapinskas paskelbia, kad priesaika priimta ir išrinktoji Prezidentė nuo šios akimirkos bus tituluojama Jos Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės apdovanojimų įstatymo penktu straipsniu Prezidentei Daliai Grybauskaitei skiriamas Vytauto Didžiojo ordinas su aukso grandine.

„Jūs abu iš tiesų esate mūsų tūkstantmečio prezidentai“, – tokiais žodžiais į abu salėje esančius prezidentus – Valdą Adamkų ir Dalią Grybauskaitę – kreipėsi Vyriausybės vadovas Andrius Kubilius. – „Valdui Adamkui teko užbaigti pirmąjį tūkstantmetį, jo paskutinį dešimtmetį

Lietuvos ginkluotųjų pajėgų paradas

Prezidentė Dalia Grybauskaitė kartu su Valdu Adamkumi atiduoda pagarbą Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms

Lietuviai niekada nebuvo nacionalistai ir šiandien nėra

Atkelta iš 1 p.

auginančių vaikus, finansinius interesus. Ar apie verslo interesus PVM mokesčio didinimo planų kontekste. Deja, kai yra tokia sunki ekonominė padėtis, kokioje mes šiandien atsidūrėme, iš tikrųjų mes kalbame apie pavojų valstybės saugumui. Jai gresia bankrotas. Mes jokių būdu negalime sau to leisti. Todėl vyksta diskusija, kurias prevencijos priemonės reikia pirma panaudoti ir kokiame lygmenyje. Galbūt per anksti viešajai nuomonei buvo pateikti tie preliminarūs siūlymai. Mes apie tai kalbėjome ir koalicijoje, kad pirma reikia išnagrinėti, kurie siūlymai tinkamiausi realizuoti, kurie bus veiksmingiausi, o kurie turės skaudžiausias pasekmes. Deja, politikai jau tokie yra, kartais skuba sau ant galvos užsidėti karūną nemąstydami, ar iš tikrųjų jie karūną dedasi. Taigi kol kas mes nagrinėjame tuos siūlymus ir ketiname juos aptarti kartu su koalicijos partneriais.

Ar tie siūlymai yra tinkamas kelias? Ar nebūtų teisingiau kreiptis finansinės pagalbos į tarptautines institucijas, kaip padarė Latvija? Be to, pastaruoju metu premjeras pareiškė apie „krizės įveikimą“, o išrinktoji Prezidentė Dalia Grybauskaitė tikino, jog šiandien nėra reikalo imtis eilinių drastiškų žingsnių, nes su tuo galime palaukti iki rudens. O mes girdime, jog reikia kuo skubiau priimti sprendimą, kad išgelbėtume padėtį. Ką kas nesutampa?

Sakysiu nevyniodamas į vatą, kad kartais per ankstyvas entuziazmas padaro meškos paslaugą. Ir tai, kad premjeras vieną dieną sako, kad krizė įveikta, kad mes ją nugalėjome, o kitą dieną ateina pas koalicijos partnerius su tokiu siūlymu paketu, liudija didžiausio koalicijos partnerio – Tėvynės Sąjungos tam tikrą pasimetimą. Atrodytų, kad jie ne visuomet supranta, ką siūlo, ką sako ir ką daro. Taip pat Vyriausybės, kurios daugumą sudaro konservatorių ministrai, pastebima tam tikra įtampa ir pasimetimas. O kai dėl to kelio teisingumo, tai, nesiekdamas spekuliatyvaus populiarumo, tikrai negaliu pritarti tiems sprendimams, bet iš anksto negaliu jų ir atmesti kaip neteisingų. Kadangi šiandien nežinau, ar jie iš tikrųjų yra neteisingi. Beje, jeigu aš žinočiau kelią kaip Lietuvai išeiti iš krizės, o ši formulė tikriausiai tiktų ir visam pasauliui, tada iš karto gaučiau Nobelio premiją. Deja, ...

Krizė turi ir gerų savybių. Konsoliduoja visas šalis krizei įveikti. Kaip tik šią savaitę buvo suformuota naujos sudėties opozicijos koalicija. Ar Jūs tikėtės šios opozicijos naujos darbo kokybės?

Pirmiausia norėčiau palinkėti, kad tai būtų darbinė opozicija, o jos naujasis lyderis būtų veiklesnis nei buvęs – Gediminas Kirkilas. Nors norėčiau čia vertinti buvusio lyderio darbo, vis dėlto sutinku su partijos, buvusios opozicijoje kartu su Kirkilo socialdemokratais, lyderio Viktoro Uspaskicho taiklia nuomone, kad iki šiol opozicija faktiškai buvo be lyderio. Atrodo, naujoji stovykla mobilesni, įvairesni ir entuziastiškesni. Pirmą kartą jie šią savaitę pristatė savo opozicinę darbotvarkę ir joje jaučiamas naujas darbo stilius. Nebėra tos arogancijos, kuria anksčiau spinduliavo socialdemokratai, įsitikinę, kad būtent jie vaidina svarbiausią vaidmenį opozicijoje ir yra tikroji opozicija, o kitos grupuotės yra tik jų privalomas priedas.

Na, kad tik tas stilius ir energija būtų gero pradžia o ne gerai pradžia... Aš siūlau pereiti prie pagrindinės mūsų susitikimo temos, tautinių mažumų

– lenkų Lietuvoje ir lietuvių Lenkijoje. Jūs neseniai lankėtės Vilniuje bei Seinuose ir Punske ir savo akimis galėjote įsitikinti, kokia yra lenkų mažumos padėtis čia ir lietuvių tenai. Kaip Jūs vertinate, ar dėl kylančių problemų lenkai Lietuvoje ir lietuviai Lenkijoje skiriasi vieni nuo kitų, ar vis dėlto turi daugiau bendrų reikalų?

Visų pirma reikia pasakyti, kad mes turime bendrą poziciją – problemų yra ir ten, ir čia. Svarbiausia problema tai, kad ir čia, ir ten yra žmonių, pasirengusių ne spręsti problemas, bet jas kelti ir dėl jų kovoti. Tačiau dėl problemų nekovojama, o jos sprendžiamos. Jei tai daroma geranoriškai, tai visas problemas imanoma išspręsti. Tegu tai nebūna suprasta kaip kaltinimas, tačiau Lenkijos Vyriausybės atstovai, Seimo vadovybė per dažnai eskaluoja lenkų mažumos padėtį Lietuvoje kaip dvišalių santykių aptarimo pagrindą. Manau, kad ši padėtis pasikeis, nes yra bendras įsitikinimas, kad tarp aptariamų dvišalių santykių klausimų yra ir tautinių mažumų klausimai. Kaip tik tautinių mažumų – lenkų Lietuvoje ir lietuvių Lenkijoje, lenkų ir lietuvių. Ir tie klausimai turi būti sprendžiami kompleksiškai, draugiškai ir gerų kaimyninių santykių dvasia, kitaip niekas nesikeis. Jei mums tik priekaištaus, kad lietuviai Lenkijoje gyvena kaip rojuje, o Lietuvos lenkai – gink Dieve kaip. O juk niekas iš Lenkijos Seimo ir Senato vadovų nesugebėjo man paaiškinti, kad jeigu jau lenkams Lietuvoje taip blogai, tai kodėl pagal užsienio lenkų apklausas vyrauja įsitikinimas, jog lenkams geriausia gyventi būtent Lietuvoje?

Taigi sprendžiant tas problemas reikia didesnio politikų geranoriškumo ir dalykiškumo. Taip pat daugiau objektyvios informacijos, nes galima pastebėti, kad lenkų politikai, net atsižvelgiant į šalių skirtingą tų pačių problemų suvokimą, dažnai operuoja tendencinga informacija.

Kai Lenkijos ir Lietuvos parlamentinės asamblėjos metu mes pristatėme detalai parengtą informaciją su aprašymais, skaičiais ir netgi nuotraukomis, mūsų partneriai lenkai neturėjo ką į tai atsakyti. Tais klausimais nereikia remtis spekuliacijomis, matant tik vieną medalio pusę.

Anksčiau Asamblėjos nariai visuomet priimdavo bendrą dokumentą, bent jau pripažindami jame, kad mažumų problemos yra ir jas reikia spręsti. Tad kodėl šį kartą susitikimas baigėsi nepasirašius bendros deklaracijos, nors buvo pristatyta visa ir objektyvi informacija?

Atrodo, 15 metų lenkai tam ir atvažiudavo, kad pasirašytų bendrą deklaraciją, rezoliuciją ar pareiškimą. Tačiau vien nuo dokumento pasirašymo padėtis nesikeis. Reikia dirbti. Būtent tam mes pasiūlėme sukurti 6 asmenų darbo grupę, kurioje būtų bent po vieną Lietuvos ir Lenkijos Seimų pirmininkų pavaduotoją, kad ši grupė, remdamasi objektyviais duomenimis ir informacijomis, punktas po punkto išnagrinėtų atskiras problemas ir tarpusavio pretenzijas bei darbo tvarka pasiūlytų jų sprendimą, neiškeliant tų klausimų į viešąjį forumą, kas paprastai pasibaigia abipusiais kaltinimais spaudoje. Todėl, kai Lenkijos Seimo narių grupė eilinį kartą atvažiavo tam, kad pasirašytų bendrą dokumentą, o vietoj jo gavo darbinį siūlymą, paremtą objektyviais ir aiškiai argumentuotais faktais, ji įvertino situaciją kitaip, nei jai buvo lig šiol pristatoma.

Ar Jūs nemanote, kad tie dalykai pernelyg politizuoti, nes jais užsiima dau-

giausia politikai? O juk tautinių mažumų teisės Lenkijoje ir Lietuvoje tikriausiai turėtų būti nagrinėjamos tautinių mažumų teisių Europos standartų kontekste. Tad ar nebūtų prasmingiau patikėti ieškoti tų problemų sprendimo teisininkų, o ne politikų darbo grupei?

Kai dėl pirmos klausimo dalies, tai joje iškart yra ir atsakymas, nes tų problemų sprendimas pernelyg dažnai politizuojamas. Be to, tai daroma viešajame forume. Teikdami savo pasiūlymą mes to ir siekėme – nenagrinėti tų problemų viešojoje diskusijoje, bet kadangi joms reikia politinių sprendimų, stengiamės, kad į darbo grupę įeitų aukštos klasės specialistai ir temos žinovai. Pavyzdžiui, Seimo Pirmininkas Česlovas Juršėnas, kuris gerai susipažinęs ir su Lenkijos specifika, ir su problemos esme, ar Seimo Pirmininko pavaduotojas Algis Kašėta, ar Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininkas Vytautas Krupovešas, kuris, beje, pats yra lenkų kilmės, bet pirmiausia yra geras teisininkas. Taigi mes delegavome į šią grupę savo geriausius atstovus. Galėtume, beje, deleguoti ir šimtą mūsų geriausių teisininkų, tačiau jeigu nebus atviros tos grupės dalyvių noro dirbti, tai tik tiek teturėsime, kaip tą grupę.

Čia norėčiau taip pat pastebėti, jog ir tarp lenkų politikų matau grupę, kuri nori, kad tos problemos liktų neišspręstos, nes jos sudaro jų rinkimų kampanijų pagrindą. Kalbėdama ir eskaluodama tas problemas arba kovodama dėl tų teisių, ši grupė renka politinius dividendus. Deja, bet tokia grupė yra.

Ar Jūs nepastebite kitos politikų grupės – lietuvių, ypač tarp konservatorių, kuriems nuolatinis tautinių mažumų problemos buvimas irgi yra būdas konsoliduoti savąjį elektoratą?

Neabejotinai, tai yra politinės ir politikų žaidynės, tokių, kurie tuo naudojasi, yra ir Lenkijoje, ir Lietuvoje. Čia mes turime reikalą ir su atskirų politinių jėgų, kurios viena kitą panaudoja, priešprieša. Nes kol, tarkim, tarp konservatorių bus grupė politikų, kategoriškai pasisakančių lenkų klausimais, tol Lietuvos lenkų rinkimų akcija niekada neįeis į koaliciją, kurioje dalyvaus konservatoriai. Savo ruožtu, priešpriešoje su konservatoriais jie taip pat renkasi rinkimų taškus sau. Tai sudėtingos politinės žaidynės. Tačiau prisiminkime iš geometrijos, jeigu mes turime reikalą su daugeliu vektorių, nepaisant įvairių krypčių, subėgančių viename taške, tai mes nejudėdami tame taške ir stovėsime.

Tad ką reikia daryti, kad pajudėtume iš vietos?

Nereikia reikalų, kuriuos galima spręsti žemesniame lygyje, perkelti į aukštesnį lygį, tuomet visas problemas veiksmingai išsprėsime. Jeigu klausimų, kurie priklauso savivaldybių kompetencijoms, mes nekelsime iki premjerų, prezidentų ar seimų pirmininkų aptariamų klausimų rango, o paprasčiausiai pakabinsime tas dvikalbes lenteles su gatvių pavadinimais, tai tikrai niekam garbės nesumažės – nei Punske, nei Seinuose, nei Šalčininkuose.

Lankantis tose teritorijose iš abiejų sienos, pusių reikia pastebėti, žmonės ten nėra piktybiški, o turi tam tikrų problemų, susijusių su specifine tautinių mažumų grupe. Jų problemas reikia geranoriškai spręsti, bet kartais vietoj sprendimo būna konfrontacija. Aš nesuprantu, kodėl taip yra. Galbūt todėl, kad tos problemos specialiai aštrinamos vadinamųjų teisių gynėjų. Nes, tarkim, jeigu vienu metu visos Lietuvos lenkų problemos būtų išspręstos, tai kas liktų veikti lenkų teisių gynėjams? Tai esminis klausimas. Tačiau jeigu kiekviena iš šalių imsis šio reikalo

atsakingai ir sąžiningai, atliks savo „namų darbus“ ir nesistengs ižiesti kitos pusės arba jai atkeršyti už istorines klaidas, tai mes išsprėsime visas problemas.

Jeigu lenkų mažuma Lietuvoje gali būti suvokiama kaip elektoratas, dėl kurio balsų vertėtų pakovoti, tai lietuvių mažuma Lenkijoje yra palyginti negausi ir abejotina, ar kuri nors politinė grupuotė specialiai rūpintųsi jos palankumu. Tai kodėl iš to politinio konteksto išimti Lenkijos lietuvių klausimai taip pat nesprenžiami.

Deja, taip nėra, kad pakaktų pasirašyti sutartį ir visi klausimai būtų išspręsti. Nepaisant visko, tai ilgas politinių sprendimų kelias. Tai šiandien veda prie dialogo ir tarpusavio supratimo. Po pirmųjų susitikimų su Lenkijos lyderiais man susidarė išpūdis, kad ne visi jie gerai susipažinę su situacija. Kartais jie vadovaujasi vienpusiška ir tendencinga informacija. Dabar mes esame pradinėje etape, kai prie darbo stalo turime kartu nustatyti, kaip yra iš tikrųjų. Nes dažnai yra taip, kad pirma spaudoje atsiranda spekuliacijų kuria nors tema, po to vėl spaudoje verda diskusija dėl šios „problemos“, o galop ir politikai pradeda diskutuoti tos pseudoproblemos tema. Todėl aš esu įsitikinęs, kad mūsų apvalaus stalo pasiūlymas ir pasiūlymas darbo tvarka aptarti visas problemas yra viintelis teisingas kelias jas spręsti. Kitaip mes neišvengsime situacijų, pavyzdžiui, tokių, kaip iš užsienio reikalų ministro Radosławo Sikorskiui lūpų nuskambėjęs tvirtinimas, kad Lenkija neokupavo Vilnijos. Iš čia galima daryti išvadą, kad šiandien ją okupuoja Lietuva... Du užsienio reikalų ministrai kadaise jau kalbėjo, klastodami istoriją. Turiu omenyje Ribentropą ir Molotovą. Ir to pokalbio pasekmės niekam neišėjo į gerą, ypač Lenkijai ir Lietuvai. Tad norėčiau priminti ponui Sikorskiui tą istoriją, jeigu jis kartais ją pamiršo.

Ar jums neatrodo, kad Lietuvos valdžia – ir dabartinė, ir ankstesnės – tam tikra prasme pamiršo apie lenkų tautinės mažumos buvimą ir jos poreikius, absoliučiai nesirūpindamos jos integracija į lietuvių visuomenę, iš čia vėliau porinkiminiai komentarai, kad „Lietuvos lenkai balsuoja kaip bolševikai – vienbalsiai, visuotinai ir už vieną partiją“?

Yra dvi tos problemos pusės. Aišku, Lietuvos valdžia galbūt ne viską padarė, kad lenkų mažuma jaustųsi visiškai integruota visos Lietuvos visuomenės dalimi. Nors lenkai, kaip ir lietuviai, yra visateisiai vienos valstybės piliečiai. Kartais yra skirtumų – kalbos, charakterio ar temperamento. Greta to, kad valdžia nepadarė visko, taip pat buvo jėgų, kurios specialiai stabdydavo integracijos procesą, kad toliau eskaluotų tą priešpriešą. Nėra bendrųjų žmogaus teisių problemų, yra atskirų socialinių, ekonominių ir kitokių problemų. Jos išplaukia iš specifinių tautinės mažumos poreikių, bet visai ne iš antagonizmo.

Pripažinsiu, kad mane kartais žavi tas tautinis patriotizmas, net ir tam tikras sveikas nacionalizmas, kai lenkai ryžtingai reikalauja savo teisių, taip pat balsuodami už tuos, kurie, jų manymu, gina tautinių mažumų interesus. Ir tai gerai. Bet būdami vieningi, lenkai negali likti vieniši. Jie negali jaustis svetimi. Ir jeigu mes visi tai suprasime, mums problemų sumažės.

Reikia prisiminti, kad Lietuva išskirtinė šalis, o Vilnius joje visuomet buvo tautų katilas. Lenkai, rusai, žydai – iš čia kilęs to miesto unikalumas. Ir tas internacionalizmas inspiravo lietuvių kultūros kūrėjus. Juk lietuviai niekad nebuvo nacionalistai ir šiandien nėra. O yra problemų, kurias mes kartu turime spręsti.

„PADARIAU KĄ GALĖJAU, KUO TIKĖJAU“, – LR Prezidentas Valdas Adamkus

Stiprinti pilietiškumą ir siekti gerovės

„Per aštuoniolika Nepriklausomybės metų esu vienintelis Prezidentas, kuriam tauta suteikė teisę ir laimę būti valstybės priešakyje pusę jos nepriklausomybės gyvenimo. Norėčiau, kad sulig kiekviena nauja diena mūsų žmonėse stiprėtų pasididžiavimas savo tauta, stiprėtų patriotizmas, noras, kad kiekvienas Lietuvos žmogus siektų gerovės ir kad turėtų galimybių jos siekti. Svarbiausia, kad Lietuva ir toliau ryžtingai dalyvautų tarptautinėje politikoje, o tam galimybės yra didelės, nes esame pripažinti tarptautiniu mastu ir dalyvaujame visur kaip lygiateisiai nariai ir Europos Sąjungoje, ir kitose organizacijose.“

Iš V. Adamkaus kalbos 2009 m. vasario 16-osios proga.

Tūkstantį metų kovojome dėl išlikimo

„Tūkstantį metų stengėmės įsitvirtinti Europoje - geografinėje ir kartu dvasinėje, kultūrinėje, politinėje erdvėje. Įveikdami grėsmes tautos viduje ir nugalėdami išorės priešus, išvengdami grėsmių nutautėti ar visiems laikams išnykti. Šiandien, apžvelgdami Lietuvos praeitį, ne vieną epizodą galime pavadinti tautos būtinaja gintimi.“

Tūkstantis metų būtinosios ginties ir tik pavieniai ramesni istorijos tarpsniai, kai piliečiai galėjo susitelkti ūkio pažangai, švietimui, kūrybai. Ir kiekvieną kartą per palyginti trumpą laiką Lietuva sugebėdavo įveikti atsilikimą ir savo gyvenimo lygį pakelti iki Europos lygio.“

Iš V. Adamkaus kalbos po valstybės apdovanojimų įteikimo Mindaugo karūnavimo dienos proga, 2009 liepos 5.

Iš praeities stiprybę semiam

„Mūsų Unija buvo stiprios ir ilgalaikės sąjungos pavyzdys. (...) Liublino Unijos stiprybės istoriją reikia pasakoti kaip lygiaverčių partnerių ir kompromisų kultūros istoriją. Kompromisai lietuviams ir lenkams padėjo išlaikyti savas valstybingumo tradicijas ir kartu kurti lojalumą Abiejų Tautų Respublikai. Tą patį liudija ir Europos Sąjungos patirtis: kompromisai, kad ir kokie sunkūs jie

būtų, ir šiandien yra būtini vardan bendro saugumo ir gerovės. Pagaliau mūsų stiprybė buvo mūsų puoselėjamos vertybės. Šios lygiaverčių politinių partnerių valstybės pilietinės tautos tradicijos tapo svarbios visos Europos raidai.“

V. Adamkus 2009 liepos 1, Liublinas, Lenkija.

Nacionalinio saugumo politika

„Vertinu mūsų draugystę ir bendras pastangas, kurios, tikiu, prisidėjo prie saugesnio pasaulio kūrimo. NATO naikintuvų dislokavimas buvo viena sėkmingiausių misijų, kuri akivaizdžiai paliudijo Aljanso teikiamas saugumo garantijas kiekvienam nariui.“

V. Adamkus NATO Generaliniam sekretoriui J. De Hopui Skeferiui (Jaap de Hoop Scheffer) už nuopelnus Lietuvos Respublikai ir už Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje įteikė Vytauto Didžiojo ordino Didįjį kryžių. Vilnius, 2009 liepos 7

„Draugui“ – 100. Už tikėjamą ir lietuviybę“

Čikagoje leidžiamo Pasaulio lietuvių dienraščio „Draugas“ gyvavimo 100 metų jubiliejus sutapo su Prezidentų pasikeitimu Lietuvoje. Tai unikalus lietuvių kultūros faktas ir išskirtinės svarbos lietuviybės reiškinys, kuriam Lietuvos žiniasklaida neskyrė deramo dėmesio. Vilniuje Nacionalinės dailės galerijoje surengtame minėjime prezidentas V. Adamkus sveikinimo žodį tardamas, išskyrė dienraščio esminį bruožą – nuosaikumą.

Nacionalinė dailės galerija, Vilnius, 2009 liepos 9

Tarptautinis pripažinimas ir nepelnę priekaištai

„Draugo“ redakcijos darbuotoja A. Žemaitytė paklausė Lietuvos Respublikos prezidentą V. Adamkų:

„Jūs buvote išrinktas Metų europiečiu, 2008m.- Metų žmogumi Gruzijoje. Kasmet mūsų tauta savo Prezidentą irgi renka Metų žmogumi. Tai rodo Jūsų svorį Europos politiniame gyvenime ir moralinę satisfakciją sau ir savo valstybei. Deja, valstybės vidaus gyvenime kartais patariate nepelnę priekaištų iš Jūsų

Žurnalistų dėka Andrius Vaišnys irgi laukia Marijos Rėmienės autografo

Politinis nepragmatiškas humoras

„Dažnai girdime kalbą, esą laisvės ir demokratijos vertybėmis grindžiama politika yra nepragmatiška, trukdo spręsti mūsų energetikos ir ekonomikos problemas. Vadovaudamiesi tokia logika, turėtume pripažinti, kad patys nepragmatiškiausi dalykai buvo Lietuvos valstybės įkūrimas ir jos atkūrimas Vasario 16-ąją ar Kovo 11-ąją.“

„Kad ir kaip paradoksaliai skamba, bet turbūt visi Lietuvos bandymai laikytis realybės politikos baigdavosi istorine nesėkme, o būtent idealistiniai sąjūdžiai anksčiau ar vėliau atvedavo į laisvę ir gerovę. Šios istorinės pamokos išvada paprasta: stipri Lietuva bus tol, kol tvirtai laikysis tikrųjų vertybių, o kompromisų sieks tik dėl interesų. Taip buvo visais laikais, taip bus ir ateityje.“

Neabejoju, kad šia nuostata vadovausis ir Prezidentė Dalia Grybauskaitė. Tikiu, kad tauta visada parems naująją Lietuvos vadovę tikrai nelengvame darbe, ir nuoširdžiai kviečiu visus bendrapiiliečius: nebūkime abejingi savo likimui, savo tautos ir valstybės likimui.“

V. Adamkus Prezidentės D. Grybauskaitės inauguracijos metu 2009 liepos 12

Atsakomybės jausmas – sėkmės garantas

„Atskirai norėčiau kreiptis į atkurto Lietuvos valstybės pirmąją vadovą Vytautą Landsbergį, Ekscelenciją Prezidentą Algirdą Brazauską, Ekscelenciją Prezidentą Valdą Adamkų - ačiū jums už jūsų nuveiktus darbus šalies labui.“

Lietuvos piliečių valia, šios dienos priesaika man - milžiniška atsakomybė savo Tautai ir Tėvynei. Prisiekiu būti lygiai teisinga visiems. Suprantu tai ir kaip teisingus santykius tarp valdžių - Prezidento, Seimo, Vyriausybės.“

Prezidentė D. Grybauskaitė, po inauguracijos Seime, 2009 liepos 12.

Nuoširdi padėka prezidentui Valdui Adamkui ir palinkėjimas vaisingos veiklos prezidentei Daliai Grybauskaitei – toks šio citatų rinkinėlio tikslas.

Edmundas SIMANAITIS, Jonava

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Marija Rėmienė su „Draugos“ kultūros priedo redaktorėmis Aldona Žemaityte ir Renata Šerelytė

Tūkstantmetis suvienijo Lietuvą

Viktorija VAŠKYTĖ, Klaipėda

Sekmadienį (2009 m. liepos 5d.), Vals-tybės dienos išvakarėse, Klaipėda pasitiko Lietuvos tūkstantmečio šauklius – beveik 44 tūkst. jūrmilių aplink pasaulį įveikusių jachtos „Ambersail“ LTU 1 000 buriuotojų komandą. Šių drąsių vyrų dėka tą patį vakarą žemės rutulį apjuosė analogų neturintis projektas, kai „Tautiškoje giesmėje“ susijungė viso pasaulio lietuviai.

Didžiųjų lietuvių sutiktuvės

Valandėlė lūkuriavimo prie Klaipėdos priėmimo bojos, tūkstančiai akių nukreiptų horizonto link, ruošiamas pergalės šampanas ir nenusakomas vienybės jausmas. Tokios mintys sukosi lietuvių galvose liepos 5-ąją, belaukiant „Tūkstantmečio odisejos“ buriuotojų.

Pasaulį apkeliavusius pasitiko ne tik minios žmonių krantuose, bet keliasdešimt jachtų, katerių bei kitų laivų, sudariusių „Tūkstantmečio odisejos“ sutiktuvų flotilę. Jai vadovavo buriuotojų Komandoras, Lietuvos buriuotojų sąjungos garbės narys, Prezidentas Algirdas Mykolas Brazauskas.

Lygiai 9 mėnesius – nuo 2008-ųjų spalio 5 dienos iki 2009 m. liepos 5 dienos – trukusi odiseja, vienuolikai etapų suvienijo 120 buriuotojų. Iš viso įgula aplankė 26 lietuvių bendruomenes 20 šalių 5 kontinentuose.

Išlipę į krantą paskutinio etapo buriuotojai, kuriems vadovavo Paulius Egidijus Kovas, sunkiai tramdė džiaugsmo ašaras ir apsikabinimais sveikino vieni kitus.

Projekto „Tūkstantmečio odiseja“ organizatoriaus Raimundo Daubaros žodžiais, galima drąsiai ir išdidžiai teigti, jog garbinga misija, kurią buriuotojams pavedė Prezidentas Valdas Adamkus, kurią jie visa širdimi palaikė, buvo įvykdyta. Pasaulio lietuviams buvo įteikti visi 26 Prezidento laišškai-kvietimai kartu švesti Tūkstantmetį, tiek pat kartų jachtoje buvo išskleista Prezidento vėliava, kuri Mindaugo karūnavimo dieną buvo sugrąžinta Prezidentui.

Tarp visų įgulų narių, buvo tik vienas žmogus plaukęs visuose odisejos etapuose – Linas Ivanauskas (Linkus). Būtent dėl šios priežasties bendru buriuotoju sutarimu L. Ivanauskas buvo išrinktas vadovauti kapitoniniam etapui ir paskelbtas kapitonu.

Pats L. Ivanauskas tikino, jog sugrįžus užplūdusius jausmus sunku apibūdinti žodžiais, o sutiktuvės Klaipėdoje, anot buriuotojo, parodė, jog tauta moka gražiai švesti. Paklaustas apie sutiktuves kituose pasaulio kraštuose L. Ivanauskas sakė:

„Žinoma, jos ne tokios, kaip čia, tačiau taip pat labai nuoširdžios, jauti, kad tavęs laukia“.

Pasak buriuotojų, lietuviai užsienyje dėkojo už suteiktą progą susitikti ir teigė pasikeitę viduje, ėmė didžiuotis tuo, kad yra lietuviais.

Pasikeitė ir ne vienas buriuotojas – išplaukę daug nemastydami, ką jiems reiškia sava kalba, šalis, grįžo kitokie, pasirengę šalies vėliavą laikyti pačioje garbingiausioje namų vietoje.

Iš tiesų tūkstantmetį mininti Lietuva ne

tik susivienijo, bet ir garsiai prašneko pasauliui, kuris Lietuvos vardo taip garbingai tariant nebuvo girdėjęs nuo 1933 m. Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą ar 1989 m. Baltijos kelio laikų.

Ambicijos – Lietuvai

Pasak projekto „Tūkstantmečio odiseja“ vadovo Raimundo Daubaros, pirmiausia galima pasidžiaugti tuo, jog beveik visur lietuviai suspėjo pagal susidarytą grafiką.

„Turėjome kelis taškus: Naujuosius metus suspėjome sutikti Sidnėjuje. Kitas tarpinis taškas – Vasario 16-oji. Tadien mums pavyko iškelti didžiulę Lietuvos vėliavą Horno rage, kuris mums, buriuotojams, yra tas pats kaip alpinistams Everestas. Svarbiausia, jog buvo suspėta sugrįžti į Lietuvą“, – kalbėjo R. Daubaras.

Lietuvos buriuotojų sąjungos prezidentas Robertas Dargis teigė, jog jau šio projekto pradžioje buriuotojai išsikėlė labai svarbią misiją – būdami viena organizuočiausių bendruomenių Lietuvoje padovanoti Lietuvos tūkstantmečiui gražią dovaną, sutelkti visas lietuvių bendruomenes. Pasak R. Dargio, lietuvių bendruomenės itin jautriai reagavo į Prezidento pasveikinimą, tai įrodydamos, jog bendrumas dar tikrai nėra prarastas.

„Manau, kad buriuotojų bendruomenė šiandien gali būti puikus pavyzdys kitiems, kaip galima išsikelti sau tikslus, pasiekti juos ir tokiu būdu padovanoti savo ambicijas valstybei, kad ir valstybė jų turėtų. Manau, kad būtent to trūksta mūsų visuomenei, – kalbėjo R. Dargis.

Antroji šios didžios kelionės išvestinė, anot R. Dargio – didelė dalis buriuotojų įgavo okeaninio plaukiojimo patirties. Iš viso, be stovėjimo įvairiuose pasaulio uostuose laiką, odisejos jachta plaukė apie 201-202 dienas.

Pirmą kartą pasaulio istorijoje

Pasak R. Daubaros, visos „Tūkstantmečio odisejos“ metu aplankytos lietuvių bendruomenės labai skirtingos – vienos jų gyvena trečiąją kartą, kitos tik kuriasi.

„Iš pačių bendruomenių vis ateina tokie atgarsiai – „jūs prikėlėte mus naujam gyvenimui“. Ypač garsiai ši žinia sklinda iš senesnių bendruomenių, kur mūsų atėjimas, vėl suvienijo visas tris kartas, įskiepijo trečiajai kartai dalelę lietuviybės“, – tikino R. Daubaras.

Būtent susitinkant su lietuviais užsienyje gimė ir „Tautiškos giesmės“ grandinės idėja – būtent šie žmonės priminė, kaip išdidžiai gali skambėti Lietuvos himnas.

Projekto atstovės ryšiams su visuomene Editos Skaraitės teigimu, jau kurį laiką prieš lemtingą lietuvių sąjungą „Tautiškoje giesmėje“ Liepos 5-ąją, kvietimas giedoti Lietuvos himną ėmė gyventi savarankišką gyvenimą, kurio nebebuvo galima kontroliuoti.

„Ėmėme gauti žinutes, kuriose žmonės praneša, jog himno giedojimui renka visą savo giminę ar buria bendruomenę“, – tautiečių iniciatyva džiaugėsi R. Daubaras.

Vienintelis dalykas, kurio prieš giedant

prašė organizatoriai – liepos 5-ąją giedoti himną kiek kitaip nei esame įpratę per Vasario 16-ąją ar Kovo 11-ąją, išpildė su kaupu: uostamiestyje susirinkę žmonės giedojo ir savo širdimis, ir kūnais.

„Mes matėme, kaip ši giesmė giedama pasaulyje – pojūtis toks, kad negali sulaikyti ašarų ir nežinai, iš kur tas susijaudinimas ateina“, – kalbėjo R. Daubaras.

Paskutiniaus duomenimis, pasaulyje „Tautiška giesmė“ buvo sugiedota 48 bendruomenių, 46 miestuose ir 28 šalyse. Iniciatyvą palaikė ir daugiau nei penkiasdešimt Lietuvos savivaldybių.

Visos įmažintos akimirkos, kurios atitiks reikalavimus, suguls istoriniame filme – kaip visas pasaulis giedojo tautinę giesmę.

E. Skaraitės teigimu, Niujorke lietuviai „Tautinę giesmę“ giedojo Time Square aikštėje, Londone, kur lietuvių labai daug, himnas skambėjo Trafalgaro aikštėje, prie Big Beno, ir Notingemo mieste. Kanadoje, Toronte, Hyde parke žmonės giedojo apsirėngę baltai ir raudonai, taip išreikšdami pagarbą šaliai, kurioje gyvena. Stokholme „Tautiška giesmė“ skambėjo rotušėje. Hamburge giedant himną, buvo leidžiami balti balandžiai.

Gvatemaloje Lietuvos Valstybės dienos išvakarėse buvę pora lietuvių, himną giedojo Gvatemalos džiunglėse kartu su čia buviais indėnais. Adelaidėje trečios kartos lietuviai, kurie jau nebemoka lietuvių kalbos, specialiai šiai progai „Tautiška giesmė“ mokėsi mintinai. Sidnėjuje himnas giedotas miesto centre 4 val. ryto.

Vilniuje žmonės „Tautiškai giesmei“ rinkosi prie Vinco Kudirkos paminklo, Parnėvėžyje giedojo A. Mamontovo koncerto metu, Kaune – festivalio „Operetė Kauno pilyje“ metu. Pagal Europos Sąjungos programą iš Šri Lankos į Visagino fabriką dirbti atvažiavusios moterys specialiai šiam įvykiui taip pat mokėsi tautišką giesmę, kad galėtų prisidėti.

21 val. Lietuvos himnas skambėjo beveik visų radijo stočių eteryje bei didžiuosiuose prekybos centruose.

Klaipėdoje himną giedojo daugiatūkstantinė minia, su maestro Virgilijumi Noreika priešakyje. Ašaras braukė ne tik Prezidentas A. M. Brazauskas, bet ir susirinkę klaipėdiečiai, pasaulį apjuosusią grandinę vieningai įvardiję stebuklu.

Liepos 5-ąją Lietuva tapo pirmąją tauta Žemėje, giedojusia savo šalies himną visame pasaulyje vienu metu.

Iššūkiai ir užauginti siekiai

Pasak R. Daubaros, odisejos metu jachta turėjo tris rimtesnius įvykius. Pirmasis įvykis tik išplaukus antrai įgulai – kai banga nuplovė bures, įgula neteko vienos burės.

Antrasis išbandymas vyko Ramiajame vandenyne – buriuotojai susidūrė su 63 mazgų vėju. R. Daubaros žodžiais, lyginant su Anatolijumi – tai pusantro karto galingiau. Įsivaizduokite: šapelis audroje, dvylika vyrų ir 5 000 km iki bet kurio kranto.

„Trečias kartas buvo, kai jau grįžom namo. Tada Mama Baltija pasakė: „ateikite vaikai“ – ir lūžo laivo gikas, žinoma, jis jau buvo susidėvėjęs“, – sakė R. Daubaras.

Odisėjos organizatoriaus žodžiais, burių plyšimų buvo daug, tačiau puikiai dirbant kranto komandai, didesnių problemų išvengta.

Viena ekstremaliausių situacijų odisejos jachtoje, buriuotojai įvardijo III etapo buriuotojo A. Patašiaus nėrimą po laivu, kad išlaisvintų laivo sraigtą.

Ar po tokios kelionės lietuviai ryžtųsi dalyvauti profesionaliose, tarkim, Volvo Ocean Race varžybose – B. Daubaras atsakė žaismingai:

„Jeigu atsiras rėmėjų Brazilijoje, tuomet – taip. Ten turime labai didelį entuziastą – Lietuvos garbės konsulą Francisco Ricardo Blagevitchių“, – sakė R. Daubaras.

„Ambersail“ įgulai Švedijoje teko garbė įlipti į Volvo Ocean Race dalyvių jachtą Ericsson 3. Pasak lietuvių, ką tik išleistas,

naujausiomis technologijomis aprūpintas laivas, net keliais technologiniais šuoliais nutolęs nuo aštuonerių metų senumo „Ambersail“ jachtos. Lietuvai, net ir turint pačias geriausias sąlygas, tikriausiai neatsirastų reikalingų finansinių resursų.

„Tačiau mes turime sidabrinę porą – G. Volungevičiūtę ir brazilą Robertą Scheidtą – abu laimėjo sidabro medalius Pekine. Šiandien Gintarės vyras yra vairininkas prestižiškiausiose America's Cup pasaulio lenktynėse. Galbūt tai irgi gali būti kažkokia sąjunga“, – svarstė R. Daubaras.

Odisėjoje būta ir kolegiskų susitikimų. „Tūkstantmečio odisejos“ buriuotojai savo kelionėje susitiko ir su savo bendražygiu, kitu lietuviu – kintiškiu Andriumi Varnu, kuris taip pat buriuoja aplink pasaulį.

„Susitikome Las Palmoje, buvome bortas prie borto su juo. Mes jam perdavėme mažytę medikamentų dalį, o iš jo gavome baskų dešrų, mat jo dukters draugas – baskas ir jų žygį remia baskai“, – sakė R. Daubaras.

Į gimtą žemę grįžta „Tūkstantmečio odisejos“ didvyriai

Sutaupė entuziastų sąskaita

„Šis projektas tapo viena gražiausių pilietinių iniciatyvų, nes viską padarėme privačiomis, rėmėjų ir pačių buriuotojų lėšomis. Valstybės lėšų čia nėra. Tie žmonės, kurie prisidėjo prie šio projekto – ne tik 120 buriuotojų, bet ir kranto komanda – kiekvienas jų atsistojo ir pasakė, ką galiu geriausio padaryti, tą padarysiu“, – sakė R. Daubaras.

Odisėjos organizatorių ir dalyvių misija neapsiribojo vien lietuvių bendruomenių lankymu, lygiai taip pat svarbu buvo apie Lietuvos tūkstantmetį pranešti pasaulio šalims. Ir tai puikiai pavyko: Australijos, Brazilijos pagrindinių kanalų žinių anonsuose mirgėjo naujiena, jog Lietuva pradėjo savo tūkstantmečio metus. Pagrindinai Kanados dienraščiai šiai žinia skyrė antrus-trečius puslapius.

„Kai vienas įgulos narių, P. E. Kovas, Sidnėjuje užėjo į muziejų ir registruojantis pasakė savo tautybę, kasininkė pakėlė akis ir pasakė – „jūs šaliai tūkstantis metų“. Australijai pačiai tik apie 200 metų. Didelės šalys nuoširdžiai atidavė pagarbą mūsų mažytei valstybei, ją sveikino užsienio miestų merai, įžymybės“, – pasakojo R. Daubaras.

Apie dvidešimt kranto komandos žmonių dirbo savo noru, laisvu nuo darbų metu, neretai naudodami savo firmų resursus. Pasak organizatorių, jei tokio lygio specialistai būtų samdyti, odiseja kainuotų dar trimis milijonais daugiau. Žiniasklaidos priemonių mielai platinti pranešimai taip pat verti dar kelių milijonų litų.

„Planavome, jog šiam projektui išleisime apie 7–8 milijonus litų. Šiandien galima sakyti, jog jis yra 12–13 milijonų litų vertės, tačiau pinigų prasme kainavo apie 5 milijonus“, – sakė R. Daubaras.

Miko Vitkausko nuotr.

„Tūkstantmečio odisejos“ šaukliai (iš kairės) – atstovė ryšiams su visuomene E. Skaraitė, viešinimo specialistė D. Kutraitė, projekto organizatorius R. Daubaras, Lietuvos buriuotojų sąjungos prezidentas R. Dargis

Didžiulė Lietuvos trispalvė, kuri vasario 16 d. „Tūkstantmečio odisejos“ narių buvo iškelta Horno rage ir apiplukdyta aplink pasaulį, padovanota Klaipėdos uostui

Europos miestų partnerystė**Nuskambėjo „Amžių sutartinė“****Aušra KUSAITĖ, Vilnius**

*Vilnius: Daukanto aikštė...
Liepos šeštąją čia nuaidėjo
trys skardžios XVIII a.
patrankų salvės:
karaliui Mindaugui, Lietu-
vos valstybei ir jos vardo
tūkstantmečiui*

žudė mūsų moteris ir vaikus ir sakė, kad tai yra gera. Praėjo daugiau kaip keturi šimtai metų ir mes patys naikiname savo girias ir sakome, kad tai yra gera... Tikėkime, kad išmintis ateis į mūsų protus ir mes suvoksime, kas yra gera“.

Iš Sereikiškių parko šventė persikėlė į Bernardinų bažnyčią, kurioje nuskambėjo Antano Martinaičio „Giesmė šv. Pranciškui“. O kiek vėliau Pilies gatvėje

Vytauto Miškinio ir Jono Tamulionio kūriniai, sulaukę nuoširdaus klausytojų susižavėjimo.

Na, o vakaras... vakaras priklausė tiems, kurie mėgsta masiškesnius renginius: Katedros aikštėje vyko koncertas „Pasveikinkim vieni kitus“, buvo pasirašyta Tūkstantmečio deklaracija, kurios paskutiniai žodžiai - tarsi malda: „...Idėk į mūsų lūpas pasididžiavimo

palaimą, kai tariame ir tarsime visam plačiam pasauliui: „Mes - žmonės Lietuvos“.

Kitos dienos pavakarę prie Filharmonijos pastato nusidriekė senokai Lietuvoje nematyta išradingai išsirangiusi eilė – žmonės laukė, kad galėtų pasiklausyti skelbto choro vakare skambančių dainų. Deja... Nors renginys nemokamas, salė tegalėjo sutalpinti nepilną tūkstantį norinčiųjų. Pirmenybė (visai teisėtai) buvo teikiama kvietimus turėjusiems šventės dalyviams. Tuo pat metu taip pat teisėtai už durų likusieji piktinosi: organizatoriams vertėjo skelbti uždarą vakarą šventės dalyviams. Ir tik tada, kai įėjimą į salę narsiai gynusi mergina paprašė saugoti pastatą (suprask, nuo gausybės žmonių antplūdžio galis griūti) eilė pamažu pradėjo retėti...

Apie kanklių vakarą Šv. Jonų bažnyčioje itin sunku kalbėti: lietuvių širdis visada buvo ir liks atvira šio instrumento garsams... O kai į vieną susilieja keli šimtai – nutyla net tarp barokinių bažnyčios lubų lipdinti skraidantys paukščiai...

Šokių dienos „Laiko brydėm“ idėja – istorijos ir dabarties ryšys. Atskiros šokių dalys buvo skirtos pagonišku ir lietuvišku ritualų bei baltiškojo tikėjimo įprasminimui šokyje, gyvybę teikiančios Žemynos ir Motinos bei Šeimos pašlovinimui, darbo šokiams ir žaidimams, kalendorines apeigas vaizduojantiems šokiams.

Na, o visa vainikavo Dainų diena „Tūkstančio aušrų dainos Lietuvai“, kurioje nuskambėjo A. Martinaičio ir Vlado Baziūno kantatos „Gratulations Lithuaniae“ premjera (dirigavo Povilas Gylys); nepaisydami žemelę ir susirinkusiuosius vis laiminusio lietaus žmonės kartu su choris dainavo savo pamėgtas dainas, ilgais plovimais dėkojo atlikėjams ir dirigentams, skandavo visiems brangų žodį „Lietuva“...

Žodį, kuris vienas tūkstantis devintaisiais metais Kvedlinburgo analuose buvo tik iš penkių raidžių LITUA...

Tūkstantmetę Lietuvą su jubiliejumi sveikino Europa: į iškilmingesnį, nei įprasta, Mindaugo karūnavimo ir Valstybės dienos minėjimą bei Lietuvos vardo paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose sukaktį buvo atvykę užsienio šalių karaliai ir prezidentai, popiežiaus Benedikto XVI legatas.

Tūkstantmečio šventė buvo pradėta Daukanto aikštėje. Vėliau svečiai dalyvavo šv. Mišiose Arkikatedroje, simboliniame Valdovų rūmų atidaryme apžiūrėjo dar neįrengtų Valdovų rūmų vidinį kiemelį, dalyvavo Dainų šventėje ir vakariniame

Kur susiruošei, broliuželi...

„Svarbiausias žynys“ į susirinkusius prabilo žodžiais: „Jie atėjo į mūsų žemę, naikino mūsų girias ir sakė, kad tai yra gera. Jie žudė mūsų moteris ir vaikus ir sakė, kad tai yra gera. Praėjo daugiau kaip keturi šimtai metų ir mes patys naikiname savo girias ir sakome, kad tai yra gera... Tikėkime, kad išmintis ateis į mūsų protus ir mes suvoksime, kas yra gera“

Skamba B. Kutavičiaus „Paskutinės pagonių apeigos“...

priėmimo prezidentūroje. Tai buvo viena iš didžiausių užsienio vadovų delegacijų, vienu metu viešėjusių Lietuvoje.

Autorės nuotr.

Lietuviai niekada nebuvo nacionalistai ir šiandien nėra

Atkelta iš 4 p.

Jūs pasakėte, kad lenkai ir lietuviai Lietuvoje visateisiai vienos valstybės piliečiai. Mes buvome bendros valstybės – Žečpospolitos piliečiai. Ar ta bendra istorija ir iš jos išplaukiančios pamokos gali būti naudingos sprendžiant šiandienines problemas?

Kaip tik birželio 25 dieną aš važiuosiu į Liubliną, į eilinių Liublino unijos metinių minėjimą. Galbūt mes ten sudarysime naują uniją (juokauja). Tačiau kalbant apie bendrą praeitį, norėčiau prisiminti Adomo Mickevičiaus žodžius, kuriuos citavau Lietuvos ir Lenkijos parlamentinės asamblėjos nariams. Kalbu apie Lietuvos ir Lenkijos sąjungos palyginimą su santuoka. Tos puikios metaforos kontekste vis dėlto reikia pastebėti, kad bendra praeitis kartais būna didžiausias pretekstas kaltinimams, kai išsiskyrę vyrai ir žmona vėl mėgina reguliuoti santykius. Nežinau, kiek turi praeiti laiko, kad

užgytų žaizdos ir mes grįžtume prie bendro istorijos suvokimo, o ne jos interpretavimo savaime ar net jos klastojimo. Toji istorija vis dar per arti, ir gyva, nes dar šiandien gyvi abiejų pusių kovų dalyviai arba jų vaikai, kurie tas kovas prisimena. Aišku, mes prisimename Liublino uniją, tą kartais netgi mitologizuojamą sąjungą, kai kalbame apie didžiąją Lietuvą nuo Baltijos iki Juodosios jūros ir apie didžiąją Lenkijos valstybę. Tuomet mes buvome didžiausia Europos valstybė, jos centras, buvome Europos Sąjungos pirmtakė. Bet vėliau istorija mus išskyrė ir XX amžiaus pradžios konfliktai, deja, nepasitarnavo suartėjimui. Vėliau karas ir su juo susijusios netektys Lenkijoje ir Lietuvoje bei sovietų okupacija vėl mus suartino. Manychiau, kad po daugelio metų, kai tos tarpusavio kovos mūsų vaikams bus tik istorijos faktai iš vadovėlio, ateis didesnio tarpusavio supratimo laikas.

Ar į Liubliną Jūs važiuojate tik į minėjimą, ar bus ir darbo susitikimų, galbūt ir tautinių mažumų klausimais?

Tai pirmiausia bus minėjimas, nes lenkams ir lietuviams jokia krizė negali sutrukdyti švęsti. Ir tai tikriausiai mūsų bendras bruožas dar iš bendros praeities – jei jau švęsti, tai švęsti. Todėl svarbiausias susitikimo akcentas aišku bus Liublino unijos metinių minėjimas.

Neabejotinai, greta tų iškilmių bus ir darbo susitikimų, kurių metu mes kalbėsime ir aktualiais klausimais. Mes išsakėme norą tokio aptarimo ir nevengiame šių temų. Panašią poziciją matome ir Lenkijos. Todėl manau, kad tai bus eilinė proga darbo diskusijoms, kurios bus tęsiamos ateityje. Šio susitikimo metu mes tarsimės dėl Žalgirio mūšio 600-ųjų metinių bendro minėjimo kitais metais. Taip pat Lenkijos kolegoms pasiūlėme kartu peržvelgti dar išlikusias mūsų santykiuose problemas ir išipareigoti maksimaliai jas išspręsti iki to minėjimo, iki kitų metų liepos vidurio. Tai būtų idealus variantas.

Pokalbio pradžioje Jūs minėjote, kad

dažnai atsakote į klausimą, ar jums patinka būti Seimo Pirmininku. Pokalbio pabaigoje paprašyčiau, atsakyti, ar buvo lengviau būti populiariausiu šoumenu, ar geriau šiandien būti nepopuliariausiu Seimo Pirmininku?

Man niekada nebuvo lengva, nes aš visą laiką į tai žiūriu ne iš pozicijos – ar man patinka būti, bet – ar man patinka dirbti. Tik darbo rezultatai būna skirtingi. Nes vienas dalykas, kai televizijoje vedi šou, dalini pinigų už teisingus atsakymus ar diskutuojai su politikais, tai visada būsi populiarus. Skirtingai nei tas žmogus, kuris kaip politikas turi asignuoti įstatymą, kuriuo mažinamos pensijos ir algos. Todėl sutikdamas priimti tas pareigas aš buvau pasmerktas tapti nepopuliariu. Bet man svarbiausia yra sąžiningai atliktas darbas. Ir jeigu aš kurį nors kartą pastebėsiu, kad tenka dirbti dėl reitingo – padėkosiu, nes tai jau turėjau. Tuomet iš karto atsistatydinsiu.

Kalbėjosi Stanisław TARASIEWICZ

*Iš lenkų kalbos vertė Eduardas Piurko
Skelbta dienraštyje „Kurier Wileński“,
2009 m. birželio 19 d.*

Tūkstantmečių praeitis Kernavėje

Justina ORLOVSKYTĖ, Trakai

2009 m. liepos 4-6 d. įvyko jau XI tarptautinis eksperimentinės archeologijos festivalis „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“, organizuojamas Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos bei globojamas LR Kultūros ministerijos. Kernavės archeologinė vietovė – viena iš keturių UNESCO Pasaulio paveldo objektų Lietuvoje, liudijanti unikalią ir išskirtinę išnykusią ar gyvą kultūrinę tradiciją bei civilizaciją. Kasmet vykstančio festivalio metu senąją Lietuvos sostinę aplanko daugybė žmonių iš įvairių Lietuvos miestų bei Europos valstybių. Tuo pasižymėjo ir šiųmetinis festivalis „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“ – vienas iš svarbiausių Lietuvos tūkstantmečio paminėjimo renginių.

Festivalio dalyvių eiseną prasidėjusi šventė pakvietė apsilankyti amatų miestelyje, kuriame, nepaisant pakaitomis

Indrė Kačiarauskaitė ir Aleksėjus Luchtanas demonstruoja viduramžių moteriško kostiumo rekonstrukciją

susidomėjusių ir drevine bitininkyste, kurią pristatė Dzūkijos nacionalinio parko atstovai, taip pat žolininkystės subtilybėmis, atskleidžiamomis iš Lenkijos atvykusių svečių. Pirmą kartą festivalyje buvo garinama druska ir įrengtas neolitinis būstas, kurio pertvaros pinamos bei tinkuojamos moliu, židinyje gaminamas maistas.

Jean-Loup Ringot, atvykęs iš Vokietijos, paklaustas, keliais būdais mokas įžiebtį ugnį, intriguodamas išvardijo penkiolika – nuo šiuolaikiškiausio iki paprasčiausio, proistorinio žmogaus

Varing“) karybos klubai. Aikštėje inscenuodami viduramžių teismus ir bausmes darbuosį negailėtingi budeliai.

Mažieji šventės svečiai turėjo galimybę dalyvauti rengiamuose edukaciniuose konkursuose, archajiškuose žaidimuose.

Itin didelę reikšmę tris dienas vyksiančiame festivalyje „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“ turėjo meninė programa. Kernavės miesto svečius, šventės dalyvius iš įvairių piliakalnių vietų pasiekdavo dūdmaišių, būgnų, ragų, meistrų švilpynių, fleitų garsai ar autentiškai atliekamų sutartinių melodi-

ryši su tradicija. Tai labai vertinu. Mano paties nesena patirtis – dalyvavimas šių metų Dainų šventėje, kurioje itin jaučiama tūkstančio žmonių vienybė, – pripažino J. Trinkūnas. – Nepaisant dabartinio sunkmečio jaučiamas entuziazmas bei tautinis vieningumas. Seniai to neįėjau. Per 20 nepriklausomo gyvenimo metų būta įvairiausių iliuzijų, svajonių dėl ateities. Vėliau žmonės atsitokėjo ir viliuosi, jog šiuo metu dauguma tiki, jog geriausias gyvenimas, atsižvelgiant į daugelį tradicijų, yra mūsų tėvynėje“.

Paskutinįją festivalio dieną koncertavo lietuvių folkloro grupė „Atalyja“, siekianti populiarinti archajinę lietuvių folklorą, senąsias dainas priartinti prie šiuolaikinio klausytojo. Nuolatinis festivalio dalyvis, nesenai savo diskografiją papildęs dar vienu albumu, kolektyvas „Atalyja“ atliko atnaujintą, bansurio ir tabla ritmais pagyventą, muzikinę programą.

Festivalio svečiai turėjo galimybę pabendrauti ir su Pilies kalno prieigose archeologinius tyrinėjimus atliekančiais Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos archeologais. „Profesionalūs archeologiniai tyrinėjimai Kernavėje vykdomi nuo 1979 m. Per 30 metų laikotarpį ištirta beveik 2 proc. rezervato teritorijos ir aptikta 15 įvairių epochų archeologijos paminklų, atskleidžiančių Kernavės archeologinės vietovės – UNESCO Pasaulio paveldo objekto – išskirtinę istorinę

„Kerniaus“ baro savininkė Edita Lazauskienė ir jos dukra Ieva vos spėjo maitinti visus plūstančius prie jos palapinės

Demonstruojami archeologiniai tyrinėjimai

PLB pirmininkė Regina Narušienė (kairėje) kasmet lankosi Kernavėje

šviečiančios saulės ar lyjančio lietaus, darbuosį eksperimentinės archeologijos meistrai iš Latvijos, Baltarusijos, Rusijos, Lenkijos, Vokietijos, Olandijos, Danijos bei Lietuvos. Pilies kalno piliakalnyje ir Pajautos slėnyje įsikūrę meistrai rodė ir pasakojo, kaip buvo gaminami akmeniniai, titnaginiai, kauliniai bei bronziniai įrankiai, lydoma geležis, apdirbamas ragas, oda, iš liepos žievės gaminami kibirėliai, žiedžiai, išdegami puodai bei pinami neolitiniai dirbiniai, atliekamas keramikos restauravimas. Netrūko

sugebėjimo.

Ilgametis Kernavės tyrinėtojas archeologas Aleksejus Luchtanas pasakojo apie viduramžių Kernavės miesto istoriją, miestiečių gyvenimą bei to laikotarpio moters kostiumą, o senosios muzikos ansamblio „Sedula“ (vadovė archeologė Daiva Steponavičienė) pristatė naują rekonstruotų viduramžių kostiumų kolekciją. Viduramžių miesto aikštėje vyko riterių kovos, kuriose dalyvavo lietuvių („Varingis“), lenkų („Jantar“), rusų („Ratnik“) ir baltarusių („True

jos. Savas muzikines programas pristatė senosios muzikos ansambliai: „Trys keturiose“, „VISI“, Rūgščiavėdė su folkloro grupe „Sedula“, „Aisva“ (Lietuva), „Stary Olsa“, Todaro Kaškurevičiaus archajiškos muzikos grupė (Baltarusija). Ypatingo susidomėjimo sulaukė lietuvių apėginio folkloro kolektyvas „Kūlgrinda“. Jo įkūrėjas ir vadovas – baltų senojo tikėjimo bendruomenės „Romuva“ krivis Jonas Trinkūnas džiaugėsi dideliu žmonių susidomėjimu švente bei aktyviu dalyvavimu. „Žmonės jaučia poreikį užmegzti

vertę“, - apibendrino mokslinių tyrimų rezultatus archeologams vadovaujantis Gintautas Vėlius.

Mindaugo karūnavimo dienos sutikimas senojoje Lietuvos sostinėje turėjo pradžiuginti tiek seną, tiek ir jauną, mat puikiai parengtoje festivalio programoje kiekvienas atrado dominančių sričių. Susidomėjusių, bet nespėjusių sudalyvauti „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“ festivalis laukia kitąmet.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Prof. Aleksėjus Luchtanas ruošia tradicinį Kernavės valgį

Jonas Vitkūnas (dešinėje) vienas iš šventės organizatorių ne tik dirbo bet ir fotografavo

Rytų Lietuva

Lietuviško darželio reorganizacija: plusai ir minusai

Aušra KUSAITĖ, Šalčininkai

„Apie 300 m nuo Gaujos upės buvo aptiktas didžiulis 25 pilkapių kapinynas, kuriame rasta V-VII a. radinių. Lenkų laikais Poškų kaime veikė lietuvių mokykla (buvo 45 mokiniai). Mokyklą lenkų valdžia 1927 m. uždarė“. („Mūsų Lietuva“)

Du minus vienas, lygu ...

Lietuva dar tebegyveno šventinėmis nuotaikomis: tik ką buvo paminėtas tūkstantmetis, kai Lietuvos vardas minimas rašytiniuose šaltiniuose; Lietuvoje lankėsi kaip niekada daug svečių, tarp kurių – ir kaimyninės Lenkijos Prezidentas.

Tuo tarpu Šalčininkų rajone, kurio daugumą gyventojų sudaro lenkų tautybę deklaruojantys Lietuvos piliečiai, prie savivaldybės jau vyko piketas.

Formaliai viskas gerai: nei į tūkstantmetį, nei į Lietuvos vardą niekas kaip ir nesikėsino.

Su plakatais susirinkusius Poškonių gyventojus jaudino proziškas, tačiau kartu ir likiminis klausimas, ar jie turės galimybę ugdyti savo vaikus valstybine kalba. Nemanyčiau, kad tas jaunas mamas, kurios tarsį kokius gelbėjimosi ratus laikė savo darbo plakatus, būtų skatinęs koks nedoras jausmas: Božena, Ona, Česlava, Marytė – visos, nepaisant tautybės, sakė norinčios, kad jų vaikai lankytų lietuvišką darželį, nes jos yra Lietuvos pilietės. Šalčininkų rajono savivaldybės Švietimo ir sporto skyriaus vedėjos Reginos Markevič pasiteiravus, kodėl Poškonių gyventojai rodo nepasitenkinimą, ji nuoširdžiai paaiškino situaciją: Šalčininkų rajono savivaldybės tarybos liepos 9 d. posėdžio darbotvarkėje – klausimai dėl Šalčininkų rajono Tabariškių ir Poškonių lopšelių- darželių bei pagrindinių mokyklų reorganizavimo.

Taigi jokios tautinės diskriminacijos nėra ir negali būti.

Reorganizacija vykdoma tik todėl, kad

Švietimo ir sporto skyriaus vedėjos R. Markevič intencijos ištis nėra blogos: pasak jos, perkėlus lopšelio-darželio vaikus į mokyklos patalpas, jie vėliau geriau prisitaikytų prie mokyklos režimo, o pedagogai, būdami tarp mokytojų, taip pat norom nenorom privalėtų lavintis, pasitempti. „Mes buvome Ukmergės rajone, kur jau keletą metų taip tvarkomasi ir įsitikinome, kad tokia praktika pasitvirtina. Turime ir savame rajone tokios patirties“, – sako ji.

Tad kodėl Tabariškių gyventojai į savivaldybės ketinimus reagavo taikiai, o Poškonių – itin skausmingai. Su prašymu neįjungti lopšelio darželio su mokykla jie jau kreipėsi į Seimą, į Vyriausybę, į Švietimo ir mokslo ministeriją.

Pirmiausia, be abejo, į Šalčininkų merą Leonardą Talmontą, kuris pasakęs, jog „lietuviai čia – mažuma“, tad ir būsia, kaip nusprendianti dauguma...

Didelė mažų vaikų pastato kaina

Poškonys – vienas iš nedaugelio gatvinių kaimų, kuriame nuo seno, net ir Lenkijos okupacijos laikais, daugumą gyventojų sudarė lietuviai. Jų garsių audėjų staklės ir šiandieną pagarbiai įkurdintos regioninio parko muziejaus patalpose nestovi tuščios: moksleiviai noriai ateina pasimokyti močiūčių amato. Tautosakos rinkėjai yra pramynę ne vieno sodiečio kiemo takelius užrašinėdami padavimus ir sakmes, dainas ir smulkiają tautosaką. Čia surasti pilkapynai ir V-VII a. radiniai...

„Mes norime išsaugoti tą senąją kaimo dvasią, jos tautinę savastį, – sako lopšelio-darželio direktorė Violeta Michalkevičienė. – Rašome projektus Tautinių mažumų departamentui, o kai pasiseka ir gauname lėšų, vykstame į pažintines keliones. Šiemet buvome Rumšiškėse, nes mums svarbu, kad nors ir pasienyje gyvendami, vaikai pažintų Lietuvą plačiau, kad ji jiems nebūtų vien gimtasis pasienio kaimas, bet graži šalis, kurios tradicijomis ir dabartimi gali didžiuotis. Neteikę savarankiškumo, mes turėtume

Poškonių mamos buvo nusiteikusios ryžtingai

merkiant lietuvi, apie save primena stogas, ne pro šalį pakeisti grindų dangą, kai ką perdažyti. Savivaldybė ir tai tarsį supranta: pernai einamajam remontui skyrė 1 000 Lt, yra sudaryta sąmata kapitaliniam remontui, siekianti milijoną... Tiesa, buvo parengti ir alternatyvūs skaičiavimai, pasak jų, remontui pakaktų 400 Lt. Bet gal, perfrazuojant vieną žinomą sovietų lyderį „nėra darželio, nėra ir problemos“.

Poškonių gyventojų garbei reikia pastebėti, kad jie pasiekė, jog kol kas savivaldybė paliko lopšeliui darželiui jų pastatą. Sakome – kol kas. Nes nemanome, jog mamų nerimas būtų be pagrindo.

Tuo labiau kad ir Švietimo ir sporto skyriaus vedėja R. Markevič išsitarė, jog pagal rajono strateginio vystymo planą šiame pastate numatoma įrengti bendruomenės centrą. Štai tada ir prisimeni mamų neva nepagrįstus nuogastavimus, esą norima jų lopšelių-darželių visai uždaryti.

Žmonės prasitarė ir apie neva didelius kai kurių valdininkų apetitus: esą norima į darželio pastatą perkelti seniūniją, o tą, kuriame ji dabar yra, kažkas jau esąs nusižiūrėjęs kaip privatizuotiną... O kiek anksčiau šiame pastate (greta mokyklos) norėta įrengti naktinį klubą...

Ir ko tik tuo mūsų sunkmečiu nebūna...

Turės ką dabartiniai vaikai saviems vaikaičiams porinti. Aišku, jeigu Poškonys išliks...

Nuosprendis vaikystei. O tėsinys?

Kol mes važinėjame į Poškonis ir atgal, piketuojančios mamos užėmė pilietines savo pozicijas... prie salės, kurioje vyko Tarybos posėdis.

Galbūt nežinojo, kad Tarybos posėdžiuose gali dalyvauti rajono gyventojai ir stebėti, kaip jų išrinktieji sprendžia jų pačių

klausimus, o galbūt...

Kaip ten bebūtų, meras didžiadvasiškai leido piketuojantiems užėiti į posėdžių salę, kad šie galėtų savo akimis pamatyti, jog į jų lūkesčius atsižvelgė ir prieš sprendimą sujungti lopšelių-darželių su mokykla balsavo viso labo keturi Tarybos nariai. Likusieji – dauguma – merui paraginus tvarkingai pakėlė rankas ir pasirašė nuosprendį Poškonių vaikystei.

Ar nuosprendis galutinis?

Kaip mums paaiškino Vyriausybės atstovas Vilniaus apskrityje Jurgis Jurkevičius, sprendžiant šį klausimą, buvo padaryta procedūrinių pažeidimų. LR Švietimo įstatymo 44 str. sakoma: „1. Valstybinės mokyklos, pagalbos mokiniui, mokytojų ir mokyklai įstaigos steigėjas mokyklą, įstaigą reorganizuoja, likviduoja ar pertvarko gavęs mokyklos, įstaigos steigimui pritarusių institucijų raštiškus sutikimus. Savivaldybės taryba ikimokyklinio, neformaliojo švietimo mokyklas reorganizuoja, likviduoja ir pertvarko savarankiškai, bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklas, pagalbą mokiniui, mokytojų ir mokyklai teikiančias įstaigas – pagal Vyriausybės nustatytus kriterijus“. Kitas reglamentas teigia, jog dėl švietimo įstaigos reorganizavimo visi mokiniai turi būti apie tai informuoti raštu trys mėnesiai prieš pradedant pertvarkymą.

Taigi beužsiveriančiuose vartuose dar žioji plyšelis, pro kurį galima išvelgti boluojant Poškonių mamų ir tėčių viltį.

Ar tie vartai atsivers, priklausys nuo suaugusių tėčių ir dėdžių. Galgi jie supras, kad juos pakeisti turės ir jaunesni, ir išmincingesni?

Autorės nuotr.

Lopšelio darželio direktorė V. Michalkevičienė ir nenuilstantis lietuviybės puoselėtojas Algimantas Masaitis randa bendrą kalbą

dabar sunkmetis ir reikia taupyti lėšas.

Iš pirmo žvilgsnio tikrai niekam jokių grėsmių tarsį nekyla: steigėjas – savivaldybė – sprendžia vieno lietuviško (jį lanko aštuoniolika vaikų) ir vieno lenkiško (dešimt vaikų) lopšelių-darželių prijungimo prie mokyklų klausimą. Lygybės ženklas akivaizdus.

Jeigu ne viena nelygybė

Šalčininkų rajone šiuo metu yra (geriau tiktų sakyti „buvo“) trylika darželių, iš kurių tik du – „Vyturėlis“ Šalčininkuose ir Poškonių – pritaikyti ugdymui lietuvių kalba. Kituose ugdymas vyksta lietuvių ir lenkų kalbomis, o tai, žinant mūsų kalbos ypatumus, reiškia, jog vaikas neįgyja nei taisyklingo kirčiavimo, nei sakinio formavimo, nei kitų įgūdžių. Bet grįžkime prie statistikos: iš dviejų atėmus vieną – liks vienas. Tai tiek darželių rajone rengs vaikus lietuviškoms mokykloms.

riboti ir savo veiksmus“.

Dviejų vaikučių mama Božena Vasilevskienė nuogastavo, kad tuo atveju, jeigu bus priimtas sprendimas reorganizuoti lopšelių-darželių prijungiant jį prie greta veikiančios lietuviškos mokyklos, netrukus jis gali būti visai uždarytas, nes tokių ketinimų jau esą buvę. „Jie (savivaldybės valdininkai) norėjo mūsų lopšelių-darželių uždaryti, iškovojo, tai dabar ėmėsi reorganizavimo. Jie siekia išmesti direktorę, pastatyti savo ir pasakys, kad blogos sąlygos. Darželis prie namų, sąlygos labai geros, tad kam jį reikia naikinti? Jeigu mums jo nereikėtų, mes čia nevažiuotume ir nieko nesakytume“.

Po ilgesnio pabendravimo mamos prabilo ir apie jaukią namų aplinką, kuri sukurama mažame, greta namų esančiame darželyje: jų čia dar nepasiekė mokykliniai termosai su maistu, mažyliai gauna sveikėnį, darželio virtuvėje iš tame pačiame kaime užaugintų produktų pagamintą maistą.

Tiesa, lopšeliui darželiui reikia remonto:

Kas gali paneigti, jog šio mokyklos pastato „siūlėms“ netrukus neprireiks remonto?

Rekstukų piliakalnis – dar viena Jūros gynybinės sistemos grandis

Dr. Vytenis ALMONAITIS, Kaunas

Apytikriai penketas – šešetas kilometrų į šiaurę nuo Tauragės, vaizdingose Jūros pakrantėse, išikūre du iš vieno „kelmo“ išaugę kaimai – Reksčiai ir Rekstukai. Abiems jiems savo vardą perdavė čia į Jūrą įlįmantis mažas upokšnis Rekstys. Šį pavadinimą kalbininkas Aleksandras Vanagas ištikinamai kildina iš žodžio *regzti*.

Abu kaimai gana dažnai minimi kraštotyryniuose tekstuose, kelionių vadovuose. Mat ties Reksčiais Jūra išvingiuoja didžiausią savo kelyje kilpą. Jos ilgis – puspenkto kilometro, o sąsmaukos plotis – tik puskilometris. Taip pat Reksčiai garsėja kapinėmis, kuriose palaidotas knygnešys Antanas Pakutinskas. Rekstukuose Jūra atveria itin vaizdingą, apie 25 m aukščio ir maždaug 400 m ilgio, atodangą. Be to šiame kaime pastatytas paminklas vietos partizanams ir tremtiniam. Ties Reksčiais ir Rekstukais Jūros pakrantėse išsidėstę septyni sovietinės kariuomenės 1940–1941 m. pastatyti betoniniai dotai.

2008-ųjų gegužę šio teksto autorius Rekstukuose surado dar vieną kultūros paminklą – piliakalnį. Jis yra pietrytiniame kaimo pakraštyje, kairiajame Jūros krante, keli šimtai metrų žemiau minėtojo Rekstukų skardžio. Piliai statyti senieji gyventojai panaudojo aukštumos kyšulį, susidariusį tarp Jūros ir jos intako Kroklio slėnių. Vėliau išstisus šimtmečius šią kalvą ardė Jūra. Iki mūsų dienų išliko piliakalnio priešpilis, dalis gynybinių įtvirtinimų, koks trečdalis aikštelės. Pastaroji nutįsusi šiaurės vakarų – pietryčių kryptimi, apytikriai 20 m ilgio, siaurėjanti nuo 9 m iki vos 2 m. Pietrytiniame, „smailiajame“ piliakalnio kampe likęs tik pusmetrio aukščio pylimukas, tuo tarpu iš aukštumos pusės aikštelę tebejuosia keliolikos metrų ilgio ir apytikriai 3 m aukščio (nuo griovio dugno) gynybinis pylimas. Prieš jį iškastas atitinkamo ilgio, maždaug 10 m pločio ir 2 m gylis griovys. Piliakalnio prieigose įrengtas nedidelis priešpilis, kurio 15 X 20 m aikštelė nuo aukštumos atskirta antru

gynybiniu grioviu. Tiesa, jis per amžius gerokai užslinko, tėra pusmetrio gylis.

Dėl šio kultūros paminklo vertės ginčų nekylo. 2008 m. liepos mėnesį kalną apžiūrėję Kultūros paveldo centro archeologai Jonas Balčiūnas, Arūnas Strazdas ir Algirdas Skrupskelis nustatė, kad tai tikrai piliakalnis, preliminariai datuotinas mūsų eros I tūkstantmečio pabaiga – II tūkstantmečio pradžia. Remdamasi archeologų ataskaita Kultūros paveldo departamento Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba 2009 m. sausio 14 d. įtraukė Rekstukų piliakalnio ir priešpilio kompleksą į Kultūros vertybių registrą. Tuo pačiu buvo papildytas Lietuvos piliakalnių sąrašas, kuriame šiuo metu – apie 850 tokių kultūros paminklų. Tauragės rajone tai tryliktas žinomas piliakalnis.

2009 m. piliakalnio tyrimai pratęsti. Senas Rekstukų kaimo gyventojas Bronius Samoška (g. 1931 m.) autoriui paliudijo, kad kalną vietos žmonės vadino Kaukurine, arba trumpiau – Kaukure. Tikėtina, jog vietovardis kilęs iš žodžio *kaukas*. Tokiu atveju išeitų, jog Kaukurinė – tai vieta, kurioje laikosi kaukai, mažutės žmogaus pavidalo mitologinės būtybės, lietuviškieji nykštukai. Dažniausiai jie linę pagelbėti žmonėms, atnešti naudos, tačiau supykę gali ir pakenkti. Deja, apklausti kaimo gyventojai nebeprisiminė nei vieno apie Kaukurinę sekto padavimo.

Rašytiniuose šaltiniuose Rekstukuose stovėjusios pilies pavadinimas neminimas, tačiau ši ta pasako piliakalnio išvaizda, vieta, kurioje jis įrengtas, ir gretimų gyvenviečių pavadinimai. Taigi, sprendžiant pagal gynybinių įrengimų dydį, čia stovėjusi pilaitė galėjo būti naudojama ir kovų su Vokiečių ordinu laikais. Joms prasidėjus, t. y. XIII a. pabaigoje, per Karšuvos žemę tekančios Jūros pakrantėse buvo įrengta gynybinė pilių sistema. Pusšimtį metų – maždaug nuo XIII a. devinto dešimtmečio iki XIV a. ketvirto dešimtmečio – ji kaip skydas dengė Žemaitiją ir visą Lietuvos valstybę iš vakarų pusės. Svarbiausia sistemoje buvo Gedimino

Rekstukų piliakalnio gynybinis pylimas žvelgiant iš šiaurės

pilis, kuri, kaip manoma, stovėjo ant Padievaičio piliakalnio prie Kvėdarnos. Galimas kitų pilių vietos nurodo Jūros pakrantėse ir Akmenos žemupio rajone išlikę piliakalniai: Lileikėnų, Pakisio, Dapkiškės, Spraudaičių (vad. Veringa), Vilkų Lauko (vad. Kūple), Kuturių, Pagramančio, Matiškių bei Dapkiškių. Tarp dviejų pastarųjų „įsiterpia“ ir dar viena grandimi sistemą papildė naujai atrastas Rekstukų piliakalnis.

XIV a. pradžioje valstybės sienų apsaugą ties Jūra organizavo pats didžiojo kunigaikščio Vytenio brolis – Gediminas. Jam talkino iš rytų Lietuvos atvykęs didžiūnas Manstas. Manoma, kad jis buvo išikūres pietvakarinėse Tauragės apylinkėse, kur tebėra jo vardą atkartojantis Maščių (tarmiškai Mansčių) kaimas. 1311–1314 m. kovose su Vokiečių ordinu pasižymėjo ir žemaičių didžiūnas Mažonas, kurio valdas istorikai lokalizuoja Mažonuose. Nuo šio kaimo ribos iki Rekstukų piliakalnio – tik pusterčio kilometro kelio. Taigi, ant Kaukurinės stovėjusi pilaitė, tikėtina, „dengė“ Mažono rezidenciją. Galbūt ji, taip pat ant gretimo Matiškių piliakalnio buvusi pilis, pastatyta ar bent sustiprinta Mažono laikais, jo iniciatyva.

Norint įrengti ir efektyviai panaudoti Jūros gynybinę sistemą vietos gyventojų – karšuvių – jėgų neužteko. Todėl didžiojo kunigaikščio Vytenio valdymo laikais į Karšuvą keldinti karo tarnybininkai – leičiai. Istoriko Artūro Dubonio duomenimis, be kita ko jie galėjo gyventi prie Jūros išikūrusiuose kaimuose: Lylavėnuose (seniau – Litavėnuose), Gerviškėje, Tuščiuose, Sutkuose, Ridikiškėje ir Jatkančiuose. Matyt, ne atsitiktinumas tai, kad prie šių kaimų yra minėtieji Kuturių, Pagramančio, Matiškių ir Dapkiškių piliakalniai.

Kyla klausimas: gal būt ir Rekstukų piliakalnis – leičių veiklos rezultatas? Ieškant atsakymo verta priminti, kad šio straipsnio autorius 2007 m. išleistoje knygoje „Tauragės kraštas“ jau atkreipė

dėmesį į Šunijos pakrantėse išikūrusio Lėkiškės kaimo pavadinimą. 1653 m. sudarytame Tauragės dvaro inventoriuje jis vadinamas Leikiškiais (*Leykiszi*). Tikėtina, kad pirminė jo forma – Leičiškiai, kad jis mena čia gyvenusius leičius. Šiuo atveju svarbu, kad Lėkiškė išikūrusi tarp Mažonų ir Rekstukų kaimų. Nuo dabartinės Lėkiškės žemių ribos iki surastojo piliakalnio – tik geras pusšimtis metrų! Taigi, tikimybė, kad statant pilį ant Kaukurinės ir ją ginant veikė leičiai – tikrai didelė.

Visa, kas čia pasakyta, leidžia teigti, kad Rekstukų piliakalnis nusipelnė visapusiško dėmesio. Jis ilgai skendėjo žalumoje, gal todėl ir nebuvo anksčiau surastas. Tam, kad būtų įmanoma nu-fotografuoti bent vieną jo galą, kalno tvarkymas pradėtas vos suradus. Vieną pavasarišką 2009-ųjų dieną piliakalnio radėjas, Rekstukuose gimęs Petras Sadauskas ir netoliese stovinčios sodybos šeimininkas Raimondas Matemaitis surengė pirmą Kaukurinės tvarkymo talką. Jos metu pašalinti piliavietės aikštelėje, gynybiniame griovyje ir ant pylimo augę menkaverčiai krūmai, lapuočiai. Tapo geriau matoma piliakalniams būdinga balno forma, gynybiniai įrengimai. Vis dėlto norint, kad Kaukurinė labiau išryškėtų kraštovaizdyje, kad nuo jos atsivertų vaizdas į Jūrą, tvarkymui reikėtų sutelkti žymiai didesnes pajėgas ir pastangas. Galbūt piliakalnio tvarkymo iniciatoriumi galėtų tapti Pagramančio regioninis parkas į kurio teritoriją jis patenka.

Pietvakarinis piliakalnio šlaitas eroduoja, kalva toliau slenka į Jūrą. Kad neprastume piliakalnio kultūriniame sluoksnyje glūdinčios informacijos, būtina daug nedelsiant atlikti pietvakarinės piliakalnio dalies archeologinius tyrimus. Tikėtina, kad jie suteiks tikslesnių žinių apie piliakalnio įrengimo ir naudojimo laiką.

Autoriaus nuotr.

Rekstukų piliakalnio gynybinis griovys ir priešpilis žvelgiant iš pietryčių

Mažosios Lietuvos etnografiniai kaimai

Alkos kaimas

Dr. Martynas PURVINAS, Kaunas

Lietingesniu laiku Alkos kaimo sodybas ir dabar supa vandenys

Šiandien nuošali Tenenio upė, iš Žemaitijos (Pajūrio apylinkių) tekanti į Miniją, ir praeityje nebuvo didesnių istorinių įvykių centras. Paslaptingas buvęs Tenenio žemupys - vietos, kur iki tol srauniai tekėjusi upė patenka į žemus ir lėkštus plotus (buvusių geologinių epochų palikimą). Toje erdvioje žemumoje (maždaug daugiau kaip dešimtį kilometrų nusidriekusi nuo geležinkelio Klaipėda-Šilutė rytuose iki dabartinės Minijos vagos vakaruose) plytėjo didžiulės pelkės, želė šlapšiliai ir krūmynai. Piečiau - už dabartinės Tenenio vagos kilo didžiosios Aukštumalos pelkės gūbrys - tūkstantmečius suklostytų durpių kalnas.

Toje liūnų ir klampynių šalyje buvo užsilikę savų salelių. Vieną supamą Aukštumalos pelkės plotu, vėliau žmonės vadino Pilies kalnu. Praėjusių laikų archeologai ten buvo radę senovinio gyvenimo pėdsakų - matyt, ten glaudėsi labai senų laikų čia buvusiai.

Dar viena pakilumėlė, apsupta šlapynių bei protakų, tebestūkso šiauriau Tenenio, upės dešiniojoje pakrantėje. Nuo seno ji vadinta labai iškalbingu vardu - Alka (šventvietė). Atrodo, kad tas vardas nebuvo dirbtinai išgalvotas Naujaisiais amžiais, jis veikiau išliko kaip prisiminimas apie senovės baltų papročius.

Beje, vietovardis „Alka“ nebuvo retas Mažojoje Lietuvoje - taip vadintos kelios žymesnės kalvos, prie jų buvusios gyvenvietės. Matyt, vietos žmonių kolektyvinėje atmintyje iš tiesų buvo giliai įsirėžę senovinių laikų atspindžiai.

Senieji moliniai ūkiniai pastatai J. Griniaus - A. Peteraičio sodyboje

Deja, vėliau išgalėjusi krikščionybė, šimtmečiai naujesnio gyvenimo, matyt, nušlavė kokius materialinius galbūt prie Tenenio buvusios šventvietės pėdsakus. Gal ten tik ir buvęs koks šventų ažuolų gojelis, supamas sunkiai įžengiamų pelkynų.

Vėlesniais amžiais pakilumą tarp šlapynių aptiko ūkininkai, gal čia atvilioti ir didžiausias sausras aplink žaliavusių žolynų. Sausesnėje kalvelėje (užliejamoje tik smarkesnių Tenenio potvynių) buvo patogų apsigyventi ir statyti ūkinius pastatus. XVIII amžiaus pabaigoje kaimas dar vadintas „John Schedwill“ (pagal gyventoją Joną Šedvilą). Tai buvo karališkasis kaimas, tiesiogiai priklausęs Prūsijos valdovui, o ne kokiam vietos dvarininkui. Kaime tuomet

buvo aštuoni ugniakurai (sodybos - gyvenamieji pastatai). Kaimas priklausė Šilutės (Šilokarčemos) valsčiui bei Verdainės parapijai. Tuomet žinotas ir Alkos („Alck“) vietovardis.

Tuomet ten buvo nemažas ir nuošalus kaimas su kompaktiškai išsidėsčiusiomis sodybomis. Alką tada supo klampynės, keliukas ją siejo su artimesniu Petrelių kaimu ir tolesnėmis - sausesnėmis bei tankiau gyvenamomis vietomis.

Šienauti aplinkinių drėgnų pievų plotai, ten ganyti gyvuliai. Sakytą, kad bent kai kur žolė buvusi gan prasta - matyt, Tenenys neprilygo Nilui ar Nemunui, savo potvynių metu atnešdavusiems daug derlingų šašų. Būdavo keblu žolę nupjauti, ją išvežti iš šlapynių. Alkos pakilumėlė buvo vos 3-4 metrus pakilusi virš vandens lygio, tad didesnieji potvyniai pasiekdavo ir sodybų pastatus. Smarkiausių potvynių laikų tenykščiai pastatai būdavo užliejami - kartais beveik katastrofiškai.

Ten apsigyvenusieji nuo seno kovojo su drėgmės tekliumi - kasė griovelius vandeniui nuvesti, pastatus kilsteldavo ant aukštesnių pamatų. Palaipsniui aplinka buvo kultūrinama, radosi vis daugiau sausesnių plotelių, tinkamų žemdirbystei.

1815 metais Alka (dar žinotas ir Jono Šedvilo vardas) apibūdinta kaip žemdirbių ūkininkų kaimas. Ten stovėjo dešimt sodybų, kuriose gyveno 71 žmogus. Kaime stovėjo ir vėjo malūnas - tuomet jau buvo užauginama nemažai javų derliaus, vietos žmonėms prireikė ir malūno.

Mediniai drožiniai tebepuošia J. Griniaus - A. Peteraičio sodybos molinius pastatus

mai - matyt, juose gyveno samdiniai, talkinė laukų darbuose, ar kiti žmonės.

Po savo klestėjimo laikų Alkos kaimas pradėjo palaipsniui menkėti. Matyt, žmonės paviliodavo didesnis uždarbis miestuose ar Vakarų įmonėse bei šachtose.

1905 metais Alkos kaime buvo likusios vienuolika sodybų, kuriose gyveno 67 gyventojai. Tebestovėjo keli daugiabučiai pastatai. Tuomet kaimas valdė 688 hektarus žemės (vienai sodybai vidutiniškai teko net po 63 hektarus valdų). Tiesa, didžiąją dalį tų plotų sudarė pievos bei ganyklos, būta mažai derlingų vietų. Tačiau vis tik tas vidutinis žemės valdų plotas buvo išpūdingas - nedaug kur Mažojoje Lietuvoje kaimiečiai turėdavo po tiek daug žemės.

1925 metais Alkos kaime buvo priskaičiuota 60 gyventojų. Tuomet kaimas priklausė Šilutės apskrčiai, Saugų valsčiui ir parapijai.

Iki pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos ten išliko ypatingas didžiažemių kaimas, kur kiekvienam gyventojui vidutiniškai teko net po dešimt hektarų valdų (nors ir drėgnų pievų).

Tuomet stovėjusios Alkos kaimo sodybos buvo išsidėsčiusios ant nežymiai iškylančio kalvagūbrio, supamo žemesnių vietų. Tuo kalvagūbriu ir buvo praveistas plentas Žemaitkiemis-Sakučiai. To gūbrelio pietrytiniame pakraštyje, dar paaukštintame plotelyje, buvo įrengtos nedidelės kaimo kapinaitės, ten pasodinta tradicinių medžių. Netoli kapinačių stovėjo dvi didelės sodybos, kur gyveno stambiausieji ūkininkai, ir dvi mažesnės sodybėlės.

Kaimavietės šiaurvakarinėje dalyje stovėjo penkios įvairaus dydžio sodybos (trys didesnių ūkininkų sodybos bei dvi mažesnių sodybėlės).

Kaimo aplinka buvo išraižyta sausinimo griovių tinklu. Didesni grioviai kirto ir aplinkinių pievų plotus, į kuriuos vedė nedideli laukų keliukai.

Tolimame kaimo valdų šiaurvakariniame pakraštyje, sausesniame plote greta Bundulų miško stovėjusi dar viena maža sodybėlė, taip pat priklausiusi Alkos kaimui, kuriame iš viso tada buvo dešimt sodybų.

Anuomet Alkos kaimo valdas nuo Minijos paupių skyrė ilga Bundulų miško juosta, nusidriekusi beveik iki Tenenio ir Minijos santakos. Tai buvo šlapias ir sunkiai įžengiamas miškas, išraižytas sausinimo grioviais. Praeityje jis buvo priskirtas bendram Norkaičių valstybinės girios masyvui.

Idomu, kad praeityje Alkos apylinkėse, berods, nebūta apsauginių pylimų. Matyt, su Tenenio dažniais potvyniais buvo susitaikyta kaip su neišvengiama blogybe. Ši upė nebuvo tokia pavojinga gyventojams kaip kad Nemunas - ji negrasindavo dideliais ledonešiais, galėjusiais nušluoti pastatus ar ištisas sodybas.

Nutiesus plentą link Sakučių, sunyko senovinis keliukas link Minijos, kurį kažkada tiesiog vadino „Žiemos kelias“. Mat juo pravažiuoti pavykdavo tik aplinkiniams

jieji ateiviai nušovę tiesiog pačiame kaime.

Sovietinės okupacijos dešimtmečiais buvo pradėta arši kova su nepaklusnia gamta. Drėgnąją lygumą išraižė gilių sausinimo griovių tinklas, Tenenį bei jo intaką Zuniškę apjuosė apsauginiai pylimai, nutiesti laukų žvyrkeliai galingai žemės ūkio technikai.

Kaimavietės pietinėje dalyje buvo pastatytas vietos ūkio gamybinis centras su gremėzdiškais standartiniais ūkiniais trobesiais bei įvairiais įrenginiais. Ties senosiomis kapinaitėmis (nusiaubtomis ir išgrobstytomis po 1944 metų) buvo pastatyti daugiabučiai gyvenamieji namai vietos ūkio darbininkams. Jų bendrabučiu buvo paversta ir didžioji pietinė sodyba. Senieji ūkiniai trobesiai bei kai kurios sodybos buvo nugyventos ir nugriautos. Naujieji gyventojai saviems reikams pasistatė daugybę vargingų pašiūrėlių bei sandėliukų, chaotiškai susitelkusių apie senųjų sodybų liekanas kaimo pietinėje dalyje.

Pasikeitus laikams pasirodė, kad didžiulės sovietmečio investicijos į gamtos tvarkymą nebuvo jau tokios pelningos. Tuometinis ūkis žlugo, griauti užsilikę ano laiko statiniai.

Vis tik greta to Alkoje išliko ir savi „deimančiukai“ - tradicinio gyvenimo vaizdingi fragmentai.

Pietrytinėje sodyboje netoli nuo senųjų kapinačių išliko tik vienas, bet išpūdingas senas pastatas - didysis mūrinis gyvenamasis namas. Jį pasistatė prieškariu ten gyvenęs ūkininkas Gelžinis. Tas statinys dydžiu bei išvaizda lygiavosi į krašto dvarelių rūmus. Į šią sodybą praeityje nuo plento vedė sava ažuolų alėja - turtingos sodybos atributas. Sodyba praeityje garsėjo ir gandrais - ten būta net trylikos gandrulizdžių.

Rytinėje sodyboje (kur prieškariu gyveno ūkininkas Vilkas) buvo išlikę du dideli pastatai: gyvenamasis namas bei tvartas. Ypač išsiskiria pastarasis - didžiulis molinis statinys su mediniu ertikiu - pastoge, deja, dar sovietmečiu trumpintas, vėliau dar labiau nugyventas. Ir dabar tos išpūdingos liekanos liudija, kad Alkos kaime praeityje gyventa pasiturinčiai - sugebėta auginti po kelias dešimtis gyvulių.

Šiauriau plento tebestovi dar trys senos Alkos kaimo sodybos.

Rytiniame vienkiemyje prieškariu gyveno girininkas Vilius Gelžinis. Tebebuvo įprastinis sodybos išplanavimas, pastatus išdėstant aplink stačiakampį kiemą.

Alkos kaimavietės šiaurvakarinėje dalyje tebėra vertingiausia kaimo sodyba, kurioje prieškariu ūkininkavo Jurgis Grinius. Tai šiam kraštui labai būdinga dvilypė sodyba, kur šalia paties ūkininko didžiosios sodybos tebestovi maža samdinių sodybėlė (šie turėjo savo gyvenamąjį namelį bei nedidelius ūkinius pastatus).

J. Griniaus (dabar A. Peteraičio) sodybą juosia tanki medžių juosta, sauganti nuo žvarbių vėjų. Tebestovėjo trys (iš keturių seniau buvusių) didesnieji pastatai - visi suplukti iš čia pat kasto molio, įdomiai

Didysis raudonplytis ūkininko Gelžinio namas ir šiandien iškyla virš vargingų pokarinių pašiūrų

plotams užšalus, nes kitu metu arkliai ten klimpdavo, nors juos ir apaudavo medinėmis klumpėmis.

Kalvagūbrio plotas anuomet jau buvo ariamas - ten augintos įprastinės žemės ūkio kultūros. Arimai baigėsi pakilumos šlaituose - žemiau arti žemės nevertėjo.

Daugiau pajamų gaudavę stambesnieji kaimo ūkininkai statėsi sau didesnius ir puošnesnius pastatus, sodybas apsodindavo tradiciniais medžiais.

Antrojo pasaulinio karo veiksmai tiesiogiai nepalietė Alkos kaimo sodybų. Deja, kaip ir kitur netektą daugumos senųjų gyventojų, pasitraukusių į Vakarus. Nebuvo saugu ir savo sodybose pasilikusiems. Antai, 1945 metais vienos sodybos savininką nau-

papuošti. Tai labai būdingi Mažosios Lietuvos liaudies architektūros pavyzdžiai, kokių nedaug tėra išlikę.

2007 metais pasiūlymuose Kultūros paveldo departamentui rašiau, kad Alkos kaimas (kaip palyginus gerai išsilaikęs ir šiandien unikalus didžiažemių pievininkų kaimas) turėtų būti laikomas nacionalinio lygmens kultūros paveldo objektu, kaip ir dvilypė J. Griniaus (A. Peteraičio) sodyba - kaip pajūrinis labai gerai išsaugota, Mažosios Lietuvos etnokultūrinės tradicijas labai gerai atspindinti sodyba.

Martyno Purvino nuotr. 2007 m.

Henrikas Lizdenis – Dzūkijos istorijos puoselėtojas

Petras DUMBLIAUSKAS, Alytus

Henrikas Lizdenis renka eksponatus

Henrikas Lizdenis gimė 1927 metais Mažeikių apskrityje, Sedos mieste tarnautojų šeimoje: tėvas buvo buhalteris, o motina mokytoja. Pradinę mokyklą ir gimnaziją Henrikas lankė Mažeikiuose, o nuo 1946 m. dirbo pedagoginį darbą Buknaičių pradinėje mokykloje, Žemalės progimnazijoje ir Karpėnų septynmetėje mokykloje. 1950 metais įstojo į Klaipėdos mokytojų institutą, kur kartu dirbo pedagogikos kabineto vyresniuoju laborantu ir dėstė istoriją Klaipėdos muzikos mokykloje. 1951 m. mokytojų institutą baigė ir buvo paskirtas Varėnos rajono liaudies švietimo skyriaus mokyklų inspektoriumi. 1953 metais, ryšium su atlyginimo, aukštojo mokslo neturintiems inspektoriams, pertvarkymu, perėjo dirbti į Varėnos miesto vidurinę ir miesto darbo jaunimo vidurinę mokyklą. Dirbdamas inspektoriumi, o vėliau – mokytoju, kartu dėstė politinę ir ekonominę geografiją vakarinėje partinėje mokykloje prie Lietuvos komunistų partijos Varėnos rajono komiteto. 1953 metais įstojo į Vilniaus pedagoginio instituto neakivaizdinio skyriaus istorijos fakultetą, kurį 1956 m. baigė ir gavo vidurinės mokyklos istorijos mokytojo kvalifikacinį diplomą.

Varėnoje Lizdenis užsikrėtė istorijos liga ir pradėjo rinkti senienas. Gal tam padarė įtaką bendravimas su lenkų okupuoto krašto žmonėmis, išlaikiusiais lietuviybę. Pats Lizdenis savo pomėgio atsiradimą linkęs paaiškinti tuo, kad dirbdamas Varėnos vakarinėje mokykloje turėjęs daug laisvo laiko. 1953 metais jis įkuria Varėnos rajono muziejų. Iš savo lėšų išsinuomodavo namuką, kuriame kraudavo visokius daiktus, gautus kaimuose. Po kaimus važinėdavo su dviračiu, ant kurio rišdavo mažesnius daiktus. Kartais surinktus eksponatus pasidėdavo pas kokių žmogų, juk dviračiu nepriveši daug sunkių daiktų. Būdavo, kad žmonės atveždavo jam daiktus su vežimais. Vėliau, jau Alytuje, gaudavo sunkvežimį eksponatams vežti, buvo sukurtas rėmėjų tinklas, padėdavo ir mokyklose esantys kraštotyros būreliai. Henriko Lizdenio kolekcijoje buvo ir labai vertingų eksponatų – išskirčiau pergamentus su karalių autografais ir antspaudais. Tokia Henriko veikla neliko nepastebėta tiek spaudos, tiek ir tuometinių kultūrjėgėjų. Apie Lizdenį rašė „Tarybinis balsas“ (1956 Nr. 61), „Tarybinis mokytojas“ (1956

Nr. 32), „Švyturys“ (1956 09 16), „Tiesa“ (1957 Nr. 45). 1957 metais kultūros ministerijos pakviestas Lizdenis savo asmeninį muziejų sujungė su Alytaus kraštotyros muziejumi ir buvo paskirtas jo direktoriumi. Kartu dirbo ir Alytaus III-je vidurinėje mokykloje, kur dėstė istoriją. 1957 metais vykdomojo komiteto sprendimu jam paskirtas sklypas individualaus namo statybai.

Kaip pasikeitė Alytaus kraštotyros muziejus pradėjus vadovauti Henriku Lizdeniui? Visų pirma, eksponatų skaičius padidėjo nuo juokingai mažo 635 iki truputį solidesnio 6507. Palaipsniui gausėjo ir lankytojų skaičius. 1962 metais muziejaus ekspoziciją aplankė 14784 žmonės, nors salė buvo atidaryta tik 235 dienas. Lizdenis dėjo daug pastangų, kad iš muziejaus popieriuje atsirastų realus muziejus su nuolatine ekspozicija. Jo aktyvus dalyvavimas kultūrinėje veikloje ir sugebėjimas į šią veiklą įtraukti kuo daugiau žmonių žavėjo aplinkinius bei atnešė teigiamų rezultatų. 1958 metais muziejuje dirbo iš viso 4 žmonės.

Išskirčiau keletą Lizdenio muziejinės veiklos sričių. Visų pirma – eksponatų rinkimas. 1958 metais padarytos 42 tiriamosios – renkamosios išvykos Dzūkijoje. Lizdenis buvo vienas organizacinio komiteto narių, steigusių Lietuvos kraštotyros draugiją 1961 metais, vadovavo šios draugijos Alytaus skyriui. Jo iniciatyva Alytaus mokyklose, įmonėse ir įstaigose buvo steigiami kraštotyrininkų būreliai. Taip Lizdenis sukūrė muziejaus rėmėjų tinklą, sužinodavo apie esamus eksponatus.

Taip pat išskirtina edukacinė veikla. Lizdenis buvo pedagogas, taigi užsiėmė tuo ir muziejuje. Būdamas labai iškalbus, mokantis bendrauti, pasiekė ir šioje srityje gerų rezultatų. Bendraudavo ne tik su jaunimu, bet ir su mokytojais, skaitydavo jiems paskaitas, rengdavo ekskursijas. Tokia veikla nelikdavo nepastebėta, nes jo vadovaujami moksleiviai laimėdavo įvairius apdovanojimus už savo veiklą. Gal ne veltui ant keleto tokių garbės raštų kitoje pusėje jis būdavo užrašęs tokią prierasą savo ranka: „Ką muziejus būtų laimėjęs, jei ne mano [...]“.

Paminėčiau ir Lizdenio archeologinę veiklą. Archeologija jis labai domėjosi ir vykdė visą eilę kasinėjimų, kuriuos pagonuoti ir uniformuoti archeologai

dažniausiai įvardija kaip mėgėjiškus. Jau 1958 kasinėta Balkasodyje ir Galintėnuose. Sekančiais metais archeologiniai darbai vykdėti Nemunaičio kaime, Luksnėnuose, taip pat tirti ir pilkapiai prie Alytaus sanatorijos. Jo parengta publikacija „Rudnios geležies liejykla“ buvo atspausdinta LTSR MA istorijos instituto leidinio „Iš lietuvių kultūros istorijos“ II tome. Dirbti ir paminklotvarkos darbai.

Jo iniciatyva sutvarkyta Vinco Krėvės sodyba Subartonyse, Simono Konarskio dvaro pastatas, paremtas Merkinės muziejus.

Henrikas Lizdenis taip pat neatsiejamas nuo organizacinės muziejaus veiklos. Tai ir parodinė veikla, nes Lizdenis organizavo ne vieną parodą. Paminėtinos liaudies meistrų parodos: V. Remeikos, J. Baranauskienės, K. Baliukevičiaus, I. Kiaunės, V. Repečkos ir kitų. 1973 metais muziejus gavo patalpas J. Basanavičiaus gatvėje – čia buvo laikomi fondai, o ekspozicija dar liko senosiose patalpose kultūros namuose Dariaus ir Girėno g. 10. Taip pat dabartinių muziejaus patalpų gavimas – dalinai irgi Henriko Lizdenio nuopelnas. Nors galutiniai darbai buvo užbaigti jau vėliau – pasikeitus dar dviems muziejaus direktoriams. Jau 1958 metais Lizdenis pasisakė apie būtinybę statyti naują muziejaus pastatą

Henrikas Lizdenis palaikė gerus santykius su vietine valdžia, visus mokėdavo įtikinti savo darbo reikalingumu, taip gaudamas reikiamą paramą. Kad ir nedideliuose reikaluose. Julius Baublys, Alytaus rajono švietimo skyriaus vedėjas prisimena, kaip kartą pas jį atėjo Henrikas ir sako: - Duok mašiną, važiuoju Juozapo parsivežti. Iš pradžių švietimo skyriaus vedėjas nesuprato, kas ten per Juozapas, bet Lizdenis paaiškino. Gavo jis mašiną ir parsivežė tą Juozapą. Pasirodo, kad tai buvo liaudies skulptūra, stovėjusi prie Peršėkės upės.

Prie muziejaus buvo įkurta taryba, į kurią įtraukti LKP ir LLKS rajonų komitetų, bei DŽDT vykdomojo komiteto atstovai, mokyklų, kultūros įstaigų, visuomenės atstovai ir muziejaus darbuotojai. Į ankstyviausią tarybą buvo įtraukta 17 asmenų: H. Lizdenis (muziejaus direktorius), A. Augustauskas (pionierių namų masinio darbo vadovas), J. Baublys (LKP RK politinio švietimo kabineto vadovas), V. Daraškevičius (Alytaus I vid. m-los direktorius), F. Jasinskas (Alytaus kultūros namų instruktorius), M. Katinas (Alytaus miškų ūkio vyr. inžinierius), V. Karašauskas (LLK JS RK I sekretorius), K. Klimavičius (nusipelnęs mokytojas, pensininkas), A. Komičiūtė (Alytaus raj. kultūros skyriaus vedėja), Kvasas (Alytaus I vid. m-los mokytojas), A. Matutis (rašytojas), A. Narevičius („Komunistinio rytojaus“ literat. bendradarbis), A. Nekrašienė (Alytaus I vid. m-los mokytoja), J. Pakala (Alytaus rajono liaudies švietimo skyriaus inspektorius), V. Radavičius (DŽDT VK pirmininko pavaduotojas), J. Žilinskas (Alytaus kultūros rūmų direktorius), O. Žuklijūtė (muziejaus mokslinė bendradarbė).

Išskirtinės asmeninės savybės, kaip iškalbos menas, gabumas, darbštumas, užsispyrimas, drąsa, leido Henriku Lizdeniui pasiekti tai, ką retas tesugeba, leido jam būti gerbiu autoritetu tarp aplinkinių.

Gal ne veltui Lizdenis ne kartą tapo literatūros kūrinių herojumi. Poetas Anzelmas Matutis parašė eilėraštį apie jį:

– Aš galvoju, kad surinkti verta
Iš palėpių praeities šukes...
Tas akėčias, pūvančias prie vartų,
Tuos arklus, ir ginas, ir šakes...

Ir sukrauti praeitį muziejų.
Lai visi pažvelgs ir pamatys,
Koki sunkų kelią mes praėjom,
Kol nugrimzdo priespaudos naktis.

Greičiausiai Henriką Lizdenį savo literatūriniu personažu pasirinko ir rašytojas Jurgis Kunčinas savo knygoje „Vainikas dzūkų sostinei“. Čia ką nors cituoti jau beprasmiška, reiktų skaityti viską, nes Kunčinas pasižymėjo nepaprastu pasakojimo meistriškumu. Priminsiu tik tiek, kad aprašoma istorija, kaip į muziejų pateko vienas renesansinis paveikslas. Taip pat Kunčinas aprašo ir muziejaus šaldytuvą. Man teko vartyti šios knygos rankraštį, spausdintą mašinėle, saugomą Alytaus kraštotyros muziejuje. Pirminiame variante aprašyta, kaip Lizdenis laikydavo šaldytuve degtinę. Tačiau vėliau Kunčinas šitą vietą ištaisęs savo ranka ir vietoje „degtinės“ įrašyta „alus“.

Dirbdamas Alytuje Lizdenis susipažino su žmonėmis, mėgstančiais išgerti. Taip pat muziejus gaudavo spirito eksponatams plauti. Aišku, kad tas spiritas buvo naudojamas ne tik eksponatams plauti, bet ir pagal savo tiesioginę paskirtį. Gal net per daug buvo gydomasi stipriaisiais gėrimais...

Po truputį šljo ir darbo reikalai. Lizdenio ataskaitos darėsi vis trumpesnės ir lakoniškesnės, ypač lyginant su tomis, kai jis pradėjo savo darbą muziejuje. Akivaizdu, kad tam buvo ir techninių, objektyvių priežasčių, ką pastebėjo ir pats Lizdenis. 1976 jau teko visai uždaryti muziejaus ekspoziciją. Eksponatai buvo laikomi patalpose J. Basanavičiaus ir M. Margytės gatvėse. Vykdam patikrinimą, 1977 metais šios abejos patalpos buvo įvardytos kaip neparuoštos ir neatitinkančios keliamų reikalavimų. Savo direktoriavimo dvidešimtmečio Lizdeniui jau neteko švesti muziejuje. 1976 metais jis buvo atleistas.

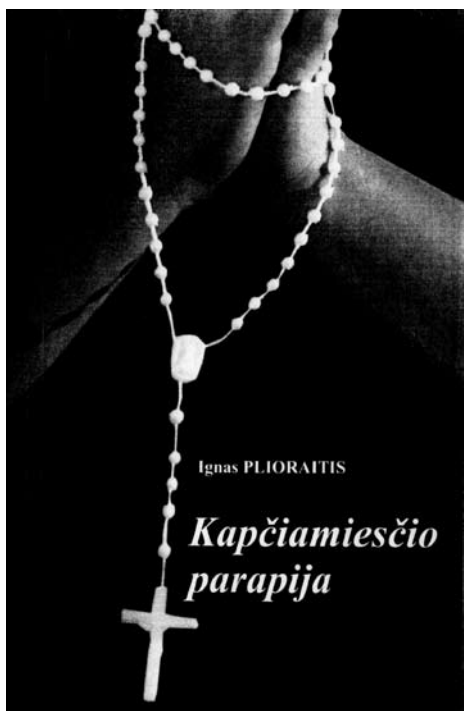
Vėlesniu laikotarpiu Lizdenis dirbo jau kitose srityse. Jis tvarkydavo elektros įrangą buvusiam Medvilnės kombinate ir remontuodavo televizorius. Galima pastebėti, kad šioje veikloje jis irgi pasiekė aukštų rezultatų, laimėjimų. Teko vartyti eilę garbės raštų, gautų už padarytus išradimus, patobulinimus. Akivaizdu, kad žmogus buvo įvairiapusiškai gabus, jei pasiekė gerų rezultatų net ir technikos srityje, pats būdamas humanitaras ir istorikas.

Čia būtų dar daugiau p.s. 2002 metais, taigi jau po Lizdenio mirties, man kartu su kitais asmenimis teko periminti jo biblioteką. Nors dabar žmonės jau praktiškai nerenka asmeninių bibliotekų, tačiau aš turėčiau vieną pastebėjimą. Dauguma bibliofilų pripažįsta tokią taisyklę, kuri sako – „parodyk man savo knygas, o aš pasakysiu, kas tu esi“. Jeigu man reikėtų šią taisyklę pritaikyti Lizdenio bibliotekai, tai akivaizdu, kad tai buvo mokslininko biblioteka. Ten beveik nebuvo menkaverčių knygų, palyginti nedaug grožinės literatūros. Stebuklų ten nebuvo, tačiau biblioteka palyginti nebloga ir dalykinio pobūdžio. Leidinius galima išskirti į tris pagrindines grupes: istorija, archeologija ir technika. Lizdenis taip pat kaupė ir įvairius asmeninio pobūdžio dokumentus. Dar vienas pastebėjimas apie biblioteką būtų tas, kad po 1988 metų, taigi iki 2001 jos savininkas praktiškai jau nepildė naujais leidiniais. Keletas sąjūdžio laikraščių buvo, bet dauguma bibliotekos knygų surinkta iki 1988 metų. Gal jau nesidomėjo, gal neturėjo tam galimybių – bet čia jau tik versijos.

Pačiame Pietų Lietuvos pakraštėly Igno Plioraičio „Kapčiamiesčio parapijos“ lapus besklaidant

Juozas KUCKAILIS, Vilnius

Ten, kur besukubėdami į Nemuną susilieja Baltosios Ančios ir Niedos upelio vandenys, visiškai netoli Gudijos ir Lenkijos sienų, supamas didžiulių miškų plotų, yra išikūręs Kapčiamiesčio miestelis. Jo istorija siekia bemaž penkis šimtus metų. Seni padavimai pasakoja, jog ten, kur dabar stovi Kapčiamiesčio bažnyčia, buvęs kalnelis, kapčium vadinamas. Vėliau, kai buvo statoma bažnyčia, kalnelio viršūnė buvo nukasta ir sulyginta su žemės paviršiumi. O tas „kapčius“ buvęs ne kas kita – piliakalnis. Žinoma, tai tik gražus,

Knygos viršelis

jokiais dokumentais nepatvirtintas, kitaip nepaliudydas, Kapčiamiesčio praeities bylojimas. Ir ne tuo miestelis garsus.

Kapčiamiestį ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų išgarsino parapijos kapinėse palaidota 1831 metų sukilimo karžygė, sukilėlių kariuomenės kapitonė Emilija Pliaterytė. Jis pagarsėjo ir kaip žymaus mūsų kompozitoriaus, populiarių dainų „Kur bėga Šešupė“, „Jau slavai sukilo“, „Užmigo žemė“, „Siuntė mane motinėle“, „Karvelėli“, daugelio kitų muzikinių kūrinių autoriaus, Česlovo Sasnausko gimtinių. Pastaraisiais dešimtmečiais Kapčiamiestį ypač garsina dainininkė Veronika Janulevičiūtė-Povilionienė, minias klausytojų žavinti senosiomis liaudies dainomis, moderniomis jų aranžuotėmis.

Šikart plačiau papasakoti apie Kapčiamiestį, prisiminti jo istoriją, žmones paskatino nesenai pasirodžiusi buvusio ilgamečio jo klebono kun. Igno Plioraičio knyga „Kapčiamiesčio parapija“ (Kazlų Rūda, 2008, 259 psl., 220 egz.).

Ši nuošalų Dzūkijos miestelį plačiu sparnu gobia pagal Nemuną nusidriekusi Kapčiamiesčio-Leipalingio giria. Miškininkai teigia, jog ją sudaro 27,4 tūkst. ha miško masyvas. Savo dydžiu – septintoji Lietuvoje. O grožiu, ežerais ir ežerėliais, kalvomis ir kalneliais, ypač bioįvairove – pirmaujanti. Tad neatsitiktinai autorius savo pasakojimą pradeda nuo krašto gamtos, primindamas apie čia vešančias, girininko Antano Olšausko išpuoselėtas, maumedžių giraites, didžiausią šalyje paprastosios pušies sėklinę plantaciją, raudonojo ažuolo medyną, Vėimuto pušies želdynus, balinių vėžlių radimvietes – Kučiuliškės ir

Baltosios Ančios herpetologinius, Vilko botaninį, Pertako ornitologinį, Kazupiškęs ir Krakinio telmologinius draustinius bei kitas idomybes. Matyt, apie čionykštį pirmąpradį gamtos grožį mūsų protėviai nutuokė ne prasčiau už mus, tad ir kūrėsi šiose apylinkėse labai seniai. Tai liudija išlikę Mečiūnų ir Paveisininkų piliakalnai, akmens amžiaus senovės gyvenvietė, šiose vietose rasti archeologiniai radiniai. Tai buvę jotvingių gyventos vietos. Kai kryžiuočiai jotvingius išnaikino, kitus privertė pasitraukti už Nemuno, šis kraštas ilgainiui tapo dykra, tik su vienu kitu giriuose užsilikusiu gyventoju. Kraštas vėl pradėtas apgyvendinti tik Žalgirio mūšyje sutriuškinus kryžiuočius ir 1422 m. pasirašius Melno taikos sutartį, kai kryžiuočiai galutinai atsisakė bet kokių pretenzijų į visą Užnemunę. Giriuose ėmė kurtis eiguliai, žuvininkai, bitininkai, pagaliau ir žemdirbiai, kurie iškirstuose, išdegintuose plotuose pradėjo auginti javus. Buvo steigiami dvarai, kaimai. Atsirado pirmieji miesteliai.

Kapčiamiestis įkurtas XVI a. pradžioje. 1516 m. karalius Žygimantas Senasis girios plotą su sodyba Baltosios Ančios ir Niedos santakoje bei Veisiejų dvarą, buvusį Veisiejų ežero saloje, padovanojo savo raštininkui, Pervalko dvaro valdytojui V. Kapočiui (istorikas dr. Jonas Totoraitis „Sūduvos Suvalkijos istorijoje“ (Kaunas, 1938) rašo „Kopotis, Kopočiui“). Dabartinis miestelio pavadinimas ir atsiradęs iš buvusio šeimnininko kiek pakitusios pavardės šaknies ir pridėto žodžio „miestas“. Laikui bėgant, Kapočius (Kopotis) ar jo žmona, ilgiau už jį gyvenusį, įkūrė dvarą, prie kurio palengva išdygo miestelis, pramintas gudišku savininkų vardu Kopcivsk, vėliau – lenkišku Kopciovo. Ir tik XX a. pradžioje, kaip teigiama knygoje, jis pradėtas vadinti Kapčiamiesčiu.

Kapočiai Kapčiamiestyje išsilaikė iki 1724 m. Po to Kapčiamiesčio, Justinavo ir kiti Kapočių dvarai vedybų keliu atiteko Mikalojui Oginskiui iš Kozielsko, Trakų kaštelionui (vyriausiajam pilininkui). Naujasis šių valdų savininkas 1724 m. čia pastatydino nedidelę bažnytelę, vadinamą ir koplyčia, kurią aptarnaudavo Gardino pranciškonai arba dabar Lenkijos teritorijoje esančio Beržininko (Bereznyko) kunigai. Ši bažnytelė neturėjo parapijos teisių ir buvo Beržininko parapijos filija.

Neilgai trukus Kapčiamiestis ir kitos valdos perėjo į Masalskių priklausomybę. Vilniaus vyskupas Ignatas Jokūbas Masalskis 1744 m. bažnyčiai suteikė parapijos teises, pasirūpino, kad Veisiejų dvaras Kapčiamiesčio klebonui kasmet mokėtų nuošimtį nuo 4000 lenkiškų auksinų. Iš Masalskių dvaras nupirko Beržininko seniūnas pranciškas Matas Zynevass, iš jo – Tiškevičiai. Pasak I. Plioraičio, 1800 m. Pijaus Tiškevičiaus rūpesčiu bažnyčia buvo iš pagrindų perstatyta, padidinta ir išpuošta. Šiai bažnyčiai buvo lemta tikintiesiems tarnauti bemaž pusantro šimto metų. Tačiau knygos autorius 23 puslapyje nurodo ir kitą bažnyčios pastatymo datą – 1824-uosius metus. Kad bažnyčia pastatyta 1824 m. rašoma ir „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ (Algimantas Miškinis; IX t., Vilnius, 2006, p. 350), kituose leidiniuose. O, sakysime, Bronius Kviklys leidinyje „Lietuvos bažnyčios. Vilkaviškio vyskupija“ (Čikaga, 1982, p. 166) teigia, jog „naują gražią medinę bažnyčią“ čia 1824 m. pastatydino kunigaikštis Antanas Oginskis.

Iš Tiškevičių Kapčiamiestį, kitus dvarus įsigijo pulkininkas Šlentynas. Neilgai valdęs, juos apie 1820 metus perleido Ablamavičiams. 1851 m. jie bažnyčiai įtaisė varpą, kuris išliko iki mūsų dienų. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą šių turtų valdytojas buvo Moravskis iš Kauno gubernijos.

Kapčiamiestis yra kelių kryžkelėje. Jame sueina keliai iš Lazdijų, Veisiejų, Leipalingio, Gardino ir Seinų. Čia visada buvo gyvas judėjimas. Pirkkliai į Gardiną veždavo žemės ūkio gėrybes, o iš ten –

Kapčiamiesčio bažnyčia

druską, geležį, kitas prekes. Kapčiamiestyje buvo smuklė su užveiga keleiviams ir pastoge arkliams bei vežimams. Gardine, kaip mename iš istorijos, dažnai posėdžiaudavo valstybės seimai, ir pro Kapčiamiestį pravažiuodavo seimo nariai su gausia palyda. 1702 m. į Lietuvą įsiveržusi švedų kariuomenė, vadovaujama karaliaus Karolio XII, balandžio 25 d. prie Merkinės persikėlė per Nemuną ir per Leipalingį, Kapčiamiestį žygiavo Gardino link. 1812 m. nepasisekus Napoleono žygiui į Rusiją, prancūzų kariai, bėgdami iš Vilniaus ir norėdami pasiekti Prūsiją, taip pat rinkosi kelią pro Merkinę, Leipalingį, Suvalkus. Jiems iš paskos žygiavo šimtą tūkstantinę rusų armiją, vadovaujama feldmaršalo Kutuzovo. Šis jos žygis tapo Rusijos carų priespaudos, kuri tęsėsi daugiau kaip šimtą metų, šiam kraštui pradžia.

Tenka prisiminti, kad po trečiojo, galutinio, Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo, kurį 1795 m. spalio 25 d. Peterburge įvykdė Rusija, Prūsija ir Austrija, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorija, išskyrus lietuviškąją Užnemunę, atiteko Rusijai. Užnemunę prisijungė Prūsija, sudarydama Naujųjų Rytprusių provinciją. Prūsijos valdžioje ji išbuvo iki 1807 m. Tais metais Prūsiją užkariavo Napoleonas ir Užnemunę įjungė į jo įkurtą Varšuvos kunigaikštystę. Napoleonui pralaimėjus, Varšuvos kunigaikštystė 1815 m. buvo prijungta prie Rusijos, sudaryta autonominė Lenkijos karalystė. Rusai šias žemes sujungė į Augustavo, vėliau – Suvalkų guberniją. Taip atsirado ir Seinų apskritis su centru Seinuose, kuriai priklausė ir mūsų aptariamas Kapčiamiestis.

Kapčiamiesčio apylinkės mena rūsčius

1830–1831 m. sukilimo laikus. Kaip rašoma knygoje, aplinkiniuose miestuose – Gardine, Seinuose, Suvalkuose – stovėjo rusų kariuomenės daliniai, o miškuose telkėsi sukilėlių būriai. 1831-ųjų gegužės 23 d. Kapčiamiesčio apylinkes pasiekė jungtinis M. Prozoro, A. Pušetos ir J. Senkonto sukilėlių dalinys ir nakvynei apsistojo netolimame Paliepio kaime. Atsirado išdavikas iš Pušetos būrio, kuris apie sukilėlius pranešė rusams. Iš Gardino atvykęs rusų kariuomenės dalinys apsupo stovyklą ir puolė 300 miegančių sukilėlių.

Daug sukilėlių žuvo, kiti buvo išblaškyti, išsislapstė miškuose, pasitraukdami iš šių vietų.

Aplankantiems Kapčiamiestį, 1830–1831 m. sukilimą primena ir čia esantis vienos iš jo organizatorių, aktyvios dalyvės, sukilėlių kariuomenės kapitonės Emilijos Pliaterytės kapas bei 1999 m. jai atminti pastatytas paminklas. Po daugelio žygių, sukilimui Lietuvoje pralaimėjus, Emilija su Chlapovskio būriu tarp Gargždų ir Švėkšnos perėjo sieną, pasitraukdama į Prūsiją, rašo I. Plioraitis. Tačiau Algimantas Daugirdas, Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus Karybos istorijos skyriaus vedėjas, pranešime, skaitytame Lazdijų krašto muziejaus rengtoje konferencijoje „Kapčiamiestis. Laiko ir žmonių ženklai“ („Dzūkų žinios“, 2006 12 06, p. 5) šį E. Pliaterytės gyvenimo ir kovų epizodą apibūdino visiškai kitaip, kartu paneigdamas, jog ji buvo pasitraukusi į Prūsiją. E. Pliaterytė 1831 m. birželio 28 d. dalyvavo Kauno gynyboje, liepos 8 d. – nepaprastai atkakliame mūšyje, sukilėliams bandant užimti Šiaulius. „Liepos 9 d. karo tarybos posėdyje buvo nuspręsta sukilėlių daliniams trauktis link Prūsijos sienos ir ten pradėti internavimą, – rašo A. Daugirdas. – E. Pliaterytė griežtai atsisakė, pareiškusi, kad kol gyva, kovos už Tėvynę“. Ji kartu su adjutante Marija Rašanavičiūte ir pusbroliu Cezariu pabandė per Užnemunę pasiekti Varšuvą ir ten toliau tęsti kovą. Keliavo dažniausiai naktį, slapstydami, kentėdami badą, troškulį. Emilija labai išvargę, kojose atsivėrė žaizdos, galų gale krito apalpusi. Tai atsitiko Kapčiamiesčio apylinkėse. Cezaris ir Marija nunešė ją į eigulio Marge-

Tęsinys kitame numeryje

Lietuva – Ukraina

Tarasas Ševčenka – ukrainiečių tautinio mentaliteto jungiamoji grandis

195-osioms gimimo metinėms

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ, Šiaulių universitetas

Prie paminklinės lentos susirinkę
T. Ševčenkos gerbėjai

Po tremties grįžo į Peterburgą, kuriame ir praleido paskutiniuosius – 1857–1861 metus. Peterburge T. Ševčenka bendradarbiavo žurnaluose „Sovremennik“, „Iskra“, bendravo su N. Černyševskiu, N. Dobroliubovu, N. Nekrasovu. 1860 m. gavo vario raizinių klasių akademiko vardą. T. Ševčenka, sugrįžęs iš sunkios tremties, ir toliau savo kūrinuose ragino kovoti: savo kūryba jis ugdė kovotoją, žmogų, kuris dvasioje būtų pasiruošęs žygdarbiui.

T. Ševčenka mirė 1861 m. kovo 10 d. Peterburge, ten palaidotas. Jo bičiuliai 7 km buvo nešę T. Ševčenkos karstą į Smolensko kapines. 1861 m. gegužės 10 d. (pagal seną kalendorių, o pagal naują gegužės 22-ą) perlaidotas Kaneve (Ukrainoje), netoli Kijevo.

Taraso Ševčenkos perlaidojimas Ukrainoje

Jaunas dailininkas artimas T. Ševčenkos bičiulis Grigorijus Čestakivskis kartu su poeto draugais pradėjo rūpintis jo perlaidojimu Ukrainoje. Tačiau tik balandžio pabaigoje pavyko gauti leidimą. Balandžio 26 d. karstas su T. Ševčenkos palaikais buvo iškastas, įdėtas naują karstą, ir į švininį karstą (tad buvo trys karstai) ir nuvežtas į Maskvą. Čia T. Ševčenkai pagarba buvo atiduota Tichono cerkvėje Arbate. Visuomenei atsisveikinus, buvo rengiamasi toliami kelionė į Ukrainą. Pagamintas specialus vežimas, kurį traukė arkliai.

Karstas su T. Ševčenkos palaikais į Kijevą buvo vežamas per žymių etmonatų sostines (Tulą, Guchyvą, Baturiną, Nižyną, Zalisją, Brovary). Visi keliai pilni žmonių – laukė procesijos atiduoti pagarbą.

Gegužės 6 d. pasiekta netoli Brovary esanti Mikilska Slobitka. Čia suvažiavo gausybė žmonių iš Kijevo, Taraso Ševčenkos giminės. Prie karsto apie jį, jo veiklą kalbėta keturiomis kalbomis: ukrainiečių, rusų, lenkų ir serbų. Laukta generalgubernatoriaus kunigaikščio Vasilčikovo leidimo karstą įvežti į Kijevą – caro valdžiai T. Ševčenka miręs kėlė dar didesnę pavoja.

Ukrainos ambasadoje renginio T. Ševčenkai organizatoriai, svečiai Iš kairės: Natalija Šertvytienė, dr. Aldona Vasiliauskiene, Olga Kondračiuk su sūnumi Orestu, Seimo atstovas Ligijus Kernagis, su gėlėmis stovi bandūristė iš Kolomyjos Ariadna Kabalčiuk, ambasadorius Igoris Prokopčiušas, kompozitorė Olena Čynionova iš Lugansko, solistė Olena Cimbal iš Kijevo ir Seimo narys Jonas Jagminas

T. Ševčenkos giminaitis Bartolomėjus Ševčenka ir kunigas Petro Lebedyncevas nuvyko pas kunigaikštį ir gavo leidimą pašarvoti poetą tik Kijevo pakraštyje esančioje Roždestvensko (Kristaus Gimimo) cerkvėje (Pašto aikštėje). Tada ukrainiečiai studentai patys, vietoje arklių 5 km. vežė T. Ševčenkos palaikus. Atvežė vėlai vakare. Tačiau visur buvo daug policijos, nebuvo galima kalbėti kalbų, žandarams baimė sukėlė net moters atneštas erškėtrožių vainikas.

Visi giminės ir draugai ėmė galvoti kur laidoti. Siūlytos trys vietos: Ščeko skardis, Askoldo kapas arba Vydubickio vienuolynas (pasak legendą Kijevo miestą įkūrė broliai Kij, Šček ir Choriv bei sesuo Lybid). Tačiau T. Ševčenkos jaunas draugas G. Čestakivskis kalbėjo apie Kanevą. Ir visi sutiko – nes suprato, kad ši vieta atitinka Taraso Ševčenkos kūrinių „Testamentą“.

Gegužės 7 d. karstą ant pečių atnešė į laivą. Sunkų švino karstą nešę sustodami, pasikeisdami. Kiekviename sustojime buvo skaitoma Evangelija, po to kalbama apie T. Ševčenką, jo veiklos svarbą ne tik Ukrainai, bet ir pasauliui. Paskutinėje stotelėje daug kalbėjo Michailas Čalyj, vėliau tapęs T. Ševčenkos biografu.

Laive buvo Taraso Ševčenkos broliai, sesuo, jo draugai Grigorijus Čestakivskis ir Aleksandras Lazarevskis, daug Kijevo universiteto studentų, vėliau tapusių Ukrainos kultūros korifėjais, tai Michailas Staryckis, Tadejus Rylskis, Mykola Lysenko ir kt.

Atplaukus į Kanevą nuo gausaus nesibaigiančio lietaus upė buvo patvinusi, tad negalėjo prisišvartuoti, iškelti į plaustą, nes karstas buvo per daug sunkus, tad į pakrantę per vandenį tempė vežimui. Sunkiai nešę karstą į molingą skardžiaus viršūnę. Studentai iškasė kapo duobę. Gegužės 10 d. (naujuoju stiliumi gegužės 22 d.) vyko laidotuvės. Dalyvavo gausybė žmonių. Atsisveikinta įvairiomis kalbomis. Ilgą laiką kapą saugojo Grigorijus Čestakivskis. Ir po laidotuvių Kaneve rinkosi žmonės, juos traukė traukė kapas. Atėję jie kalbėdavosi apie sunkią padėtį. Tai caro valdžiai kėlė neramumą. Praėjus dviems metams po T. Ševčenkos mirties, t.y. 1863 metais, buvo išleistas Valujevo įsakymas dėl ukrainiečių kalbos uždraudimo.

Gegužės 22-oji tapo svarbia ukrainiečių

tautai diena. Ukrainiečiai ėmė rinktis į Kanevą prie T. Ševčenkos kapo arba prie jo paminklų. Jeigu T. Ševčenkos gimimo ir mirties dienas dar leido minėti, tai gegužės 22-ąją caro valdžia uždraudė ukrainiečiams burtis. Todėl gegužės 22 d. tapo viena svarbiausių nacionalinės Ukrainos istorijoje dienų – kovos už Ukrainą simbolis, tai šventa Ukrainai diena.

Taraso Ševčenkos kūriniai Lietuvoje

Pirmieji T. Ševčenkos kūrinių vertimai Lietuvoje pasirodė 1861 m. Tai Vl. Sirikomlės ir lenkų kalbą išversta ir Vilniuje išleista T. Ševčenkos rinktinė „Kobzarius“ (žr.: 2 schema).

Plečiantis žinioms apie T. Ševčenką, gausėjo jo gerbėjai. Ir 1883 m. Garliavoje susibūrė T. Ševčenkos kūrybos mylėtojų draugija (J. Andziulaitis-Kalnėnas, J. Mačys-Kėkštas, K. Sakalauskas-Vanagėlis ir kt.).

Pirmuoju T. Ševčenkos eilių vertėju tapo J. Andziulaitis: 1885 m. „Aušroje“, 1886 m. „Nemuno sarge“, 1887 m. „Lietuviškajame balse“ pasirodė T. Ševčenkos kūriniai lietuvių kalba.

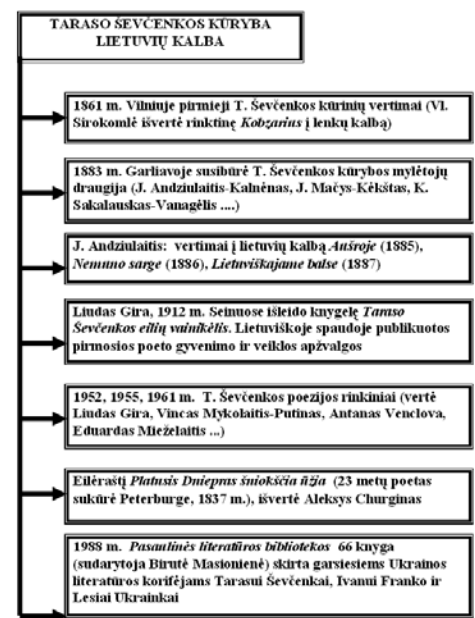
Vėliau žymiausiu populiariojo tapo Liudas Gira, 1912 m. Seinuose išleidęs knygėlę „Taraso Ševčenkos eilių vainikėlis“. Jam priklauso ir pirmosios poeto gyvenimo ir veiklos apžvalgos lietuviškoje spaudoje.

Sovietmečiu išleista keletas T. Ševčenkos poezijos rinkinių (1952, 1955, 1961 m.), kur jo posmus vertė Liudas Gira, Vincas Mykolaitis-Putinas, Antanas Venclova, Eduardas Mieželis ir kiti (Garsųji, daina tapusi eilėraštį „Platusis Dniepras šniokščia užia“, kurį dvidešimt trejų metų poetas sukūrė Peterburge (1837 m.), išvertė Aleksys Churginas) (žr.: 2 schema). Apie T. Ševčenkos ryšius su Lietuva yra rašęs Kostas Korsakas.

O Lietuvoje leistos „Pasaulinės literatūros bibliotekos“ vienas tomų, pasirodęs 1988 m., skirtas garsiesiems Ukrainos literatūros korifėjams Tarasui Ševčenkai, Ivanui Franko ir Lesiai Ukrainai. Minėtą tomą sudarė Birutė Masionienė.

Be minėtos literatūros, T. Ševčenkos vardas buvo garsintas ir jam skirtomis dienomis. Pirmą kartą Lietuvoje viešai

Tarasas Ševčenka paminėtas 1914 m., minit poeto 100-ąsias gimimo metines. Nepaisant caro valdžios draudimų ši renginį organizavo lietuvių literatūros klasikė Julija Žymantienė-Zemaitė. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę ir 1928 m. išikūrus Lietuvii – ukrainiečių draugijai Taraso Ševčenkos dienų šventė tapo tradicine. Apie jas rašė 1932–1935 m. leistas Lietuvii – ukrainiečių draugijos informacinis biuletenis „Lietuvių – ukrainiečių draugijos žinios“. Ši tradicija

2 schema

3 schema

T. Ševčenkos auditorija Vilniaus universitete

2006 m. gegužės 3–4 d. Ukrainos Prezidentas Viktoras Juščenko, darbo vizitu lankydamasis Vilniuje, kaip tik ir atidarė Taraso Ševčenkos auditoriją, liudydamas šio fakto istorinę svarbą.

Ukrainos amdasados Lietuvos Respublikoje – ambasadoriaus Boryso Klimčiuko, Kultūros atašė Olenos Paryš – įrengtą auditoriją ir perduotą turtą: knygas, T. Ševčenkos bareljefą, ukrainietišką atributiką perėmė tuometinės Slavų filologijos katedros vedėja doc. dr. Jeleną Konicką. Ji katedrai vadovavo 2005–2006 m., kol reorganizuojant, 2006 m. Slavų filologijos katedra buvo sujungta su Rusų filologijos katedra ir pavadinta Slavistikos katedra. Tad ir dabar, pagal susitarimą, visi slavistikai (ne rusistikai) priklausančios daiktai – prižiūrimi doc. dr. Jelenos Konickajos, tad ir T. Ševčenkos auditorija ji nuoširdžiai rūpinasi.

2008 m. balandžio 9 d. Ukrainos ambasadoje doc. dr. Jeleną Konicką, „Mokslo Lietuvos“ redaktorius Gediminas Zemlickas, Lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacijos prezidentė dr. Aldona Vasiliauskiene susitiko su Laikinai einančio Nepaprastojo ir įgaliotojo Ukrainos ambasadoriaus Lietuvai pareigą dr. Grigorijumi Nečeporenko, ambasadoriaus patarėju Olehu Lypskiu. Kalbėta apie T. Ševčenkos auditorijos bibliotekos

Šalčininkų krašto Eišiškių valsčiaus lietuviškos mokyklos (1939–1944 m.)

Jovita NIŪNIAVAITĖ-LESIENĖ, Antanas LESYS, Vilnius

Tęsinys. Pradžią Nr. 11

Gilviniškių pradžios mokykla

Dabartiniu metu Gilviniškių kaimas priklauso Dainavos seniūnijai. (2001 m. buvo 65 gyventojai, o 1942 m. – 199 gyventojai). Jie atkakliai priešinosi lenkinimui. Lenkijos viešpatavimo metu čia veikė lietuviškas vaikų darželis, kuriame dirbo mokytoja M. Keršytė.

Gilviniškių lietuviška pradžios mokykla (iki Eišiškių pašto stoties - 10 km; iki Eišiškių autobusų stoties - 10 km) aplankyta ir tikrinta 1940 metais gegužės 1 dieną. Mokslo metai prasidėjo 1940 metais sausio 11 dieną. Mokyklinis namas buvo medinis, nuomojamas, statytas 1908 metais. Pastato stovis buvo blogas, reikėjo kapitalinio remonto. Mokykla nuosavo žemės sklypo neturėjo. Turėjo aikštelę, kurios dydis - 80 m².

Mokykloje buvo 4 skyriai, mokėsi 49 mokiniai. Tikrinimo metu buvo I skyriuje - 1 mokiny, II skyriuje - 7 mokiniai, III skyriuje - 14 mokinių, IV sk. - 6 mokiniai. Tikrinimo metu mokykloje buvo 28 vaikai, nes kiti sirgo. Mokiniai mokėsi vienoje klasėje. Mokyklą lankė lietuvių ir gudų tautybės vaikai. Lietuvių tautybės mokiniai šioje mokykloje sudarė ⅔, o visi kiti buvo gudiškos kilmės ir lietuviškai kalbėti nemokėjo. 1940 metais vasario 16 dieną mokykloje buvo įsteigtas tėvų komitetas, kuris rūpinosi neturtingų mokinių šelpimu.

Vladas Skinkys buvo mokyklos vedėjas ir mokytojas. Vėliau jį pakeitė Stasys Savickas. Tam tikru metu vedėjo ir mokytojo pareigas ėjo ir Antanas Eidukonis.

1941-1942 mokslo metais I-IV skyrių mokiniai taip pat mokėsi išnuomotoje medinėje troboje ir turėjo tik vieną klasę.

V. Skinkys gimė 1905 metais. 1926 metais baigė Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją. Gilviniškių mokykloje mokytojo pirmus metus, turėjo laisvai samdomo mokytojo teises.

Stasys Savickas dirbo vedėju ir mokytoju Zavišonių (Jašiūnų valsčius) lietuviškoje pradžios mokykloje. Gilviniškių lietuviškoje pradžios mokykloje buvo etatiniu darbuotoju. Šioje mokykloje S. Savickas dirbo nuo 1940 metų spalio 21 dienos. Nuo 1941 metų liepos 10 dienos jis mokytojavo Kavolių (Dieveniškių valsčius) pradžios mokykloje, o nuo 1942 metų vasario 1 dienos S. Savickas pradėjo dirbti vedėju ir mokytoju Vilniaus apskrities Dainavos pradžios mokykloje. Vėliau mokytojavo Dieveniškių lietuviškoje pradžios mokykloje.

Antanas Eidukonis buvo Gilviniškių mokyklos vedėjas ir mokytojas. Vėliau jis atsikėlė į Dieveniškių pradžios mokyklą. Dėl sunkaus darbo ir mažo atlyginimo ne visiems mokytojams užtekėjo patriotiškumo mokytojauti daugiau nei vienerius metus. Dėl nepriteklių, įtempto darbo šaltose klasėse, kuriose pamokos vykdavo ir su kelių skyrių mokiniais, pablogėdavo mokytojų sveikata. 1943 metais vasario 1 dieną A. Eidukonį reikėjo „atleisti iš tarnybos, kaip sergantį ir negalintį eiti savo pareigų“.

Janonių pradžios mokykla

Janonių kaimas priklauso Butrimonių seniūnijai. Jame 54 gyventojai (2001 m.).

Janonių lietuviška pradžios mokykla (iki Butrimonių pašto agentūros stoties - 2 km; iki Eišiškių autobusų stoties - 15 km) lankyta ir tikrinta 1940 metais balandžio 29 dieną. Mokyklą laikė Eišiškių valsčiaus savivaldybė, o mokytojui algą mokėjo Švietimo ministerija. Mokslo

metai mokykloje prasidėjo 1939 metais gruodžio 1 dieną, kai atvyko mokytojas. Nuomojama mokyklos troba buvo statyta 1934 metais. Mokykla buvo I laipsnio - vieno komplekto. I-IV skyrių vaikai mokėsi vienoje klasėje, kurios grindų plotas buvo 30 m². Lauko aikštės dydis - 800 m².

Tikrinimo metu mokykloje buvo 49 mokiniai (II skyriuje - 12 mokinių, III skyriuje - 29 mokinių, IV skyriuje - 8 mokinių).

Inspektorius apyskaitoje pažymėjo, kad „visų skyrių mokiniai yra pramokę jau skaityti lengvus skaitymėlius iš elementoriaus. III-IV skyrių mokiniai pajėgia parašyti iš atminties trumpus ir lengvus lietuvių kalbos sakinelius. Mokiniai moka atmintinai lietuviškai savaitės dienų ir mėnesių vardus. Mokiniai žino jau gan daug lietuviškų žodžių. Vyresniųjų skyrių mokiniai į lengvus klausimus bemaž pataiko jau atsakyti lietuviškai. Visi mokiniai moka lietuviškų eilėraščių ir keliolika gražių dainelių. Be to, jau mokinami mokiniai žaisti lietuviškus žaidimus.

IV skyriaus mokiniai supažindinti su svarbiausiais Lietuvos istorijos faktais ir jos kunigaikščiais. Mokiniai šio skyriaus susipažinę su Lietuvos gyventojais, jų užsiėmimais, Lietuvos upėmis ir didesniais miestais. <...> Darbo vaisiai lietuviškumo ir auklėjimo žvilgsniu yra teigiami“. Kasdieninės pamokos pradedamos ir baigiamos lietuviška Romos katalikų malda.

1941-1942 mokslo metais Janonių (Butrimonių pašto agentūra; iki Eišiškių autobusų stoties - 12 km) lietuviškoje pradžios mokykloje I-IV skyrių mokiniai mokėsi taip pat vienoje klasėje.

Sofija Bukentaitė (Bukaitė) atvyko iš Petrapilio miesto. Ji nuo 1939 metų gruodžio 1 dienos tapo Janonių lietuviškos pradžios mokyklos vedėja ir mokytoja. Tuo metu S. Bukentaitė turėjo 23 metus, netekėjusi. Buvo baigusi Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos 7 klases. Mokėjo ne tik lietuvių, bet ir rusų, gudų, lenkų ir vokiečių kalbas.

Kalesninkų pradžios mokykla

Kalesninkai - prie kelio Eišiškės - Varėna, Kalesninkų seniūnijos centras. Stovi Švenčiausios Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo bažnyčia, statyta 1931 metais. Miestelyje gyvena 618 žmonių (2001 m.).

1915 metais kunigas M. Rudzys įsteigė lietuvišką pradžios mokyklą. Lenkų okupacijos metais ji buvo uždaryta.

Kalesninkų lietuviška pradžios mokykla (iki Kalesninkų pašto stoties - 0,5 km; iki Varėnos geležinkelio stoties - 20 km) lankyta ir tikrinta 1940 metais balandžio 17 dieną. Mokyklą laikė ir mokytojui algą mokėjo Švietimo ministerija. Mokykloje buvo I-IV skyriai. Mediniame mokykliniame name buvo savos dvi klasės, o trečioji klasė buvo nuomojamame pastate. Trobesys buvo statytas 1912 metais. Jo stovis buvo patenkinamas (klasių grindų plotas: 8,8 × 6 m²; 6,8 × 6 m²; 5,8 × 5,2 m²). Prie mokyklos buvo kiemas (aikštė), kurios dydis - 670 m². Mokykla turėjo 1 ha nuosavą žemės sklypą, malkinę, tvartelį.

Klasėse buvo 150 mokinių. 1939 metais gruodžio 11 dieną mokykloje prasidėjo mokslo metai.

1940 metais vasario 16 dieną mokytojai ir Šaulių būrys surengė paskaitą, skirtą Lietuvos Nepriklausomybės dienai.

Kalesninkų pradžios mokyklos mokytojas Kazys Morkūnas

1940 metais balandžio 14 dieną apie Lietuvos žemės ūkį surengė paskaitą Eišiškių pradžios mokyklos Nr. 1 vedėjas Jurgis Greblikas.

1940 metais gegužės 5 dieną mokykloje įvyko viešas vakaras. Jį surengė mokykla ir Šaulių moterų būrys. Įvyko lietuviškas vaidinimas „Be mamytės“.

Kalesninkų mokykloje tuo metu dirbo 3 mokytojai: 2 lietuviai (vedėjas, mokytojas - Kazys Morkūnas, jaunesnioji mokytoja - Magdalena Bagdonaitė) ir 1 lenkas (laisvai samdomas mokytojas Boleslovas Chelmovskis).

Mokyklos inspektorius apyskaitoje pažymėjo: „Mokytojai savo darbe dalinai laikosi dalykinės sistemos, nes mokytojas B. Chelmovskis nemoka lietuvių kalbos. <...> Mokyklą lanko lietuvių tautybės vaikai, kurių žymi dauguma yra smarkiai sugudėjusi arba sulenkėjusi“.

1941-1942 mokslo metais Kalesninkų lietuviškoje pradžios mokykloje vaikai taip pat mokėsi 3 klasėse (I-IV skyriai turėjo savas 2 klases, o V-VI skyriai turėjo 1 nuomojamą klasę).

Mokykloje mokytojavo: Kazys Morkūnas, Magdė Bagdonaitė, Natalija Sniegenaitė-Garnevičienė, Juozas Petrašiūnas, Sofija Surokaitė, Boleslovas Chelmovskis.

M. Bagdonaitė Kalesninkų lietuviškoje pradžios mokykloje mokytojavo kaip etatinė darbuotoja nuo 1940 metų vasario 1 dienos. Ji turėjo jaunesniosios mokytojos cenzą. Buvo 21 metų amžiaus. Mokykloje dirbo antrus metus, netekėjusi. M. Bagdonaitė buvo baigusi Šiaulių mokytojų seminariją. Be gimtosios lietuvių kalbos, truputį kalbėjo vokiškai.

Kužių pradžios mokykla

Šiuo metu Kužių kaimas priklauso Butrimonių seniūnijai. Jame 46 gyventojai (2001 m.).

1941-1942 mokslo metų bėgyje Kužių (Eišiškių paštas; iki Eišiškių autobusų stoties - 6 km) lietuviškos pradžios mokyklos I-IV skyrių mokiniai mokėsi vienoje klasėje. Ji buvo nuomojama medinėje troboje.

Mantviliškių pradžios mokykla

Mantviliškių kaimas šiuo metu priklauso Kalesninkų seniūnijai. Jame 180 gyventojų (2001 m.).

Mantviliškių lietuviška pradžios mokykla (iki Eišiškių pašto stoties - 4 km; iki Varėnos II geležinkelio stoties - 27 km)

lankyta ir tikrinta 1940 metais balandžio 16 dieną. Mokyklą laikė Švietimo Ministerija, o algą mokytojui mokėjo Trakų apskrities Pradžios mokyklų inspekcija. Mokyklos pastatas buvo medinis, nuomojamas, statytas 1936-1938 metais. Trobos stovis buvo geras. Mokykla turėjo 1 klasę (grindų plotas 36,25 m²), kiemą (aikštė) (dydis - 20m × 40 m), bet nuosavo žemės sklypo neturėjo. Joje buvo 4 skyriai. Mokykloje mokėsi 60 mokinių (II skyriuje - 15 mokinių, III skyriuje - 31 mokiny, IV skyriuje - 14 mokinių). Mokslo metai prasidėjo 1939 metais gruodžio 12 dieną. 1940 metais vasario 2 dieną Mantviliškių mokykloje suaugusiems lietuvių kalbos vakarinių kursų lankytojams buvo surengtas šokių vakarėlis. Pelno gauta - 6 litai ir 90 centų. Už juos pirkti lietuvių kalbos vadovėliai.

Mokykloje vedėjo ir mokytojo pareigas ėjo Juozas Žiegždrinis.

1941-1942 mokslo metais Mantviliškių (Eišiškių paštas; iki Eišiškių autobusų stoties - 3 km) lietuviškoje pradžios mokykloje I-IV skyrių mokiniai taip pat mokėsi vienoje, nuomojamoje klasėje.

Juozas Žiegždrinis - lenkų nacionalistų nužudytas po antrojo pasaulinio karo. Jis vedėjo ir mokytojo pareigas Mantviliškių lietuviškoje pradžios mokykloje ėjo nuo 1939 metų gruodžio 6 dienos. Nuo buvo 31 metai, nevedęs. Mokytojavo 6-ius metus. Mokslo cenzas - 8 gimnazijos klases. Mokėjo ne tik lietuvių, bet ir lenkų, gudų kalbas.

J. Žiegždrinis lenkų okupacijos laikais dirbo „Ryto“ draugijos lietuvių skaityklose. Mokytojavo Galčiūnuose (Varnionių valsčius, Vilniaus - Trakų apskritis). Kai 1927 metais lenkų valdžia mokyklą uždarė, J. Žiegždrinis kartu su savo broliu Juliu Žiegždriniu švietėjišką darbą vykdė vėliau šiame kaime įsteigtoje „Ryto“ draugijos skaitykloje.

Gaigaliuose (Varnionių valsčius, Vilnius - Trakų apskritis) - nuo 1933 metų spalio 25 dienos taip pat veikė „Ryto“ skaitykla. J. Žiegždrinis buvo jos vedėju.

Naujadvario pradžios mokykla

Naujadvario kaimas priklauso Dainavos seniūnijai. Jame gyvena 99 žmonės (2001 m.). Kaimas yra prie Versekos upės (kairysis Merkio intakas - 48,3 km ilgio). Senovėje buvo Versekos dvaras.

Kaimo gyventojai - apsišvietę lietuviai patriotai, jau 1915 metais buvo įsteigę lietuvišką pradžios mokyklą, vėliau išlaikomą Vilniaus „Ryto“ draugijos (nuo 1922 m.). Kai 1927 m. spalio 4 d. ji buvo uždaryta, buvo suorganizuota lietuviška skaitykla. 1932-1933 metais nelegaliai (slaptoje mokykloje) dirbo mokytojas Juozas Jonys. Mokytojaujant Rudnios mokykloje (dabar Šalčininkų rajonas, Butrimonių apylinkė) 1943 metais lapkričio 1 dieną J. Jonį ir jo žmoną Janiną Jonienę (siuvėją) nužudė Armijos Krajo vos (AK) kariai. Tuo metu J. Joniui buvo tik 42 metai.

Naujadvario lietuviška pradžios mokykla (iki Eišiškių pašto stoties - 7 km; iki Varėnos geležinkelio stoties - 25 km) lankyta ir tikrinta 1940 metais birželio 17 dieną. Mokyklą laikė ir mokytojui algą mokėjo Švietimo ministerija. Mokykla turėjo nuomojamą medinį pastatą. Troba statyta 1925 metais. Jos stovis buvo vidutinis. Mokyklos kiemo dydis buvo 360 m². Mokykloje buvo 4 skyriai. Juose mokėsi

Tęsinys kitame numeryje

„DIEVO ĮSAKYMAI – ŠVIESA ŠIRDIES AKIMS“

Nežiūrint sunkmečio ir vis komplikuothesnės bibliotekų kasdienybės, birželio 25 d. (ketvirtadienį) 17 val. Vilniuje, Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje buvo pristatyta „Marijos radijo“ krikščioniškų laidų vedėjo, rašytojo, vertėjo kunigo Petro Algirdo Kanapkos knyga „Dievo įsakymai – šviesa širdies akims“.

Vakara pradėjęs bibliotekos direktorius Petras Zurlys pastebėjo, kad knyga „Liturginė, bet tuo pat metu ir pasaulietinė“.

Sesuo Fausta Palaimaitė į naująją knygą pažvelgė teologiniu aspektu. „Šiandien, kai išgyvename vertybinę krizę, - sakė ji, - nepatogu kalbėti apie moralę ir etiką. Tačiau tai daryti reikia ir ta prasme teologo misija yra net žiauri: pakitusioje kultūrinėje aplinkoje turi būti žmogus, kuris skleistų žinią apie amžinojo gyvenimo prasmę. O tai nėra populiarūs dalykai“. Kartu ji pastebėjo, kad autoriui pavyko perduoti pagrindinio Dievo mokymo, kuris veda į išsilaisvinimą ir išganymą, kelio ženklus.

Knygos autorius kunigas Petras Algirdas Kanapka papasakojo knygos gimimo

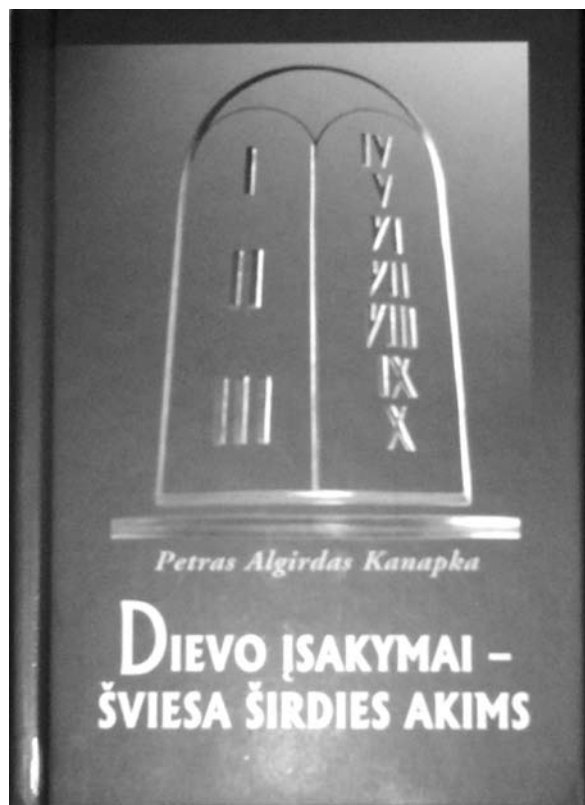
Knygos autorius „Marijos radijo“ krikščioniškų laidų vedėjas, rašytojas, vertėjas kunigas Petras Algirdas Kanapka

istoriją. „Rašiau tam, kad žmonės suvoktų, jog Dešimt Dievo įsakymų yra ne kokie suvaržymai, bet dovana, padedanti išsilaikyti. Žmogaus kuriami įstatymai nėra tobli ir todėl gali kisti priklausomai nuo aplinkybių. Tuo tarpu Dešimt Dievo įsakymų gyvuoja jau keletą tūkstantmečių ir tebėra veikiantys. Mūsų visuomenė serga vertybių hierarchijos liga, kuri sujaukia gyvenimą ir dvasią, - tvirtino jis. - Knyga turėtų padėti mums, mūsų artimiesiems, mūsų šeimos nariams siekti meilės pilnatvės, nes mūsų Dievas yra Meilės Dievas ir iš jo išeinanti žinia yra meilės žinia“.

Justino Marcinkevičiaus *Meilės elegijos* ir M.K.Čiurlionio *Pasaka* skaitė aktorė Dalia Jankauskaitė. M.K.Čiurlionio variacijos *Bėkit bareliai*, J.Gruodžio pjesė *B-mol*, Claude Debussy preljudas *Terasa*, *lankoma mėnulio šviesos* skambino pianistė profesorė Birutė Vainiūnaitė.

Kadangi kunigas Petras Algirdas Kanapka dar ir nuostabus fotografas, renginio pabaigoje susirinkusieji buvo pamaloninti vaizdiniu Dešimties dievo įsakymų sprendimu.

Giedrius AUŠRYS

Vakaro kaltininkė knyga „Dievo įsakymai – šviesa širdies akims“

Visaip esti gyvenime...

Prof. habil. dr. Vytautas VITKAUSKAS

Visame pasaulyje tautų bendrinės kalbos yra kultūros, mokslo, tautos susižinojimo priemonės, tautos vienijimo dalykai. Jų veikimo bruožai paprastai yra *taisyklingumas, pastovumas ir tikslingumas*. Didžiosios, ilgą valstybingumą išgyvenusios ypač Europos ir kai kurios Azijos kalbos visa tai yra įvykinusios savo egzistencija.

Sakykime, *anglai, prancūzai, olandai, danai, rusai*, daugelis *arabų* tautų yra išpuoselėję savo kalbas, įtvirtinusios mokslo, valdymo, meno srityse ir jau rūpintis taisyklingumu, pastovumu iš tiesų nebėra didesnio reikalo.

Mūsų dalis žymių vadovavimo sričių kalbininkų, pvz., kalbos komisijos prie Seimo Smetonienė per vieną televiziją, senojo VU lietuvių kalbos katedros vadovas dr. A. Judžentis, dr. L. Vaicekauskienė, LKI kalbos kultūros skyriaus vadovė, net LKI direktorė J. Zaborskaitė savo veikla nebepritaria taisyklingumo siekimui (direktorė didžiojo rusų slavisto ir baltisto V. Toporovo minėjime 09.05.07 var-tojo konstrukciją *kad kalbėti apie tai, tai ...* (didžioji klaida), tarė *žimūs* (= žymūs), *stambūs* (= stambūs) ir kt.) Mes norime lygintis su kultūringiausiomis, valstybines kalbas išsiugdžiusiomis tautomis, bet kai ko pasukome ne tuo keliu palengvintai, pagal dvikalbystę).

Mes turėjome tokią istoriją, kad mūsų tikros bendrinės kalbos istorijos turime tikrai keletą, iš bėdos kelis dešimtmečius: nebent nuo „Aušros“, „Varpo“, J. Jablonskio, K. Būgos, K. Jauniaus ir dar vieno kito iškilaus kultūros veikėjo reikšimosi laikų 19 amž. pabaigoje. Užmiršom spaudos draudimo metus, Sibiro kelius ėjusius, o nuo 1904 metų ėmėm lyg ir atsikvošėti. Deja, vėl karai, mūšiai dėl nepriklausomybės su rusais, vokiečiais, ypač su lenkais, buvusiais vienos valstybės broliais. Kaip yra sakęs prof. Juozas Balčikonis: *Broliai lyg buvom o pirmieji puolė ir Vilnių atplėšė, ir lenkino*. Inteligentai Nepriklausymo sąlygomis susikaupė, kūrė įvairių sričių terminus, rengė mokslo priemones, ir jau 1922 metais atsivėrė daug mokyklų, gimnazijų, Kauno universitetas, kitų aukštųjų mokyklų fakultetai, visas valdymo aparatas turėjo laikytis *valstybinės kalbos įstatymo*. Prezidentas A. Smetona ėmė siųsti į užsienį rengtis daugybę specialistų, kurie ten suprato ir mokslo kalbos bendrinį atvejį, kaip yra visame pasaulyje.

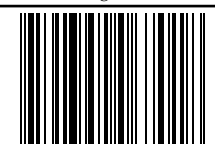
Deja, viskas susidrumstė 1940 metais: sovietų ir nacių okupacijos, rezistentų kovos apie bendrinę kalbą net mąstyti neleido. Apie slavizmą ar germanizmą blogumą nelabai buvo galima kalbėti. Nuo sovietų didžiausi kalbininkai ir apskritai pasirengę užsieniuose inteligentai pasitraukė iš savo šalies dėl teroro, Sibiro. Vėliau, prieš Sąjūdžio laikus, VU dėstytojų jėgomis tarsi ir ėmėme atsigausti – stiprinti bendrinę kalbą. Bet neilgai, dar neišsiugdę taisyklingos kalbos įgūdžių ėmėme teigti, kad viskas gerai, kaip visuomenė nori, taip viską tevertoja. O ta visuomenė dvikalbė ar daugiakalbė – viską jaukia ir drasko, visų lygių mokyklose žadėta taisyklingumo mokytį, dėstyti specialius mokslo kursus, bet viskas primiršta, negirdėti to akivaizdaus dėstyto, gal Römerio universitete, Vilniaus pedagoginiame ir

kitur. Net neberengiami lituanistai kalbos mokslo barams, nes senajame VU, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto lietuvių kalbos istorinė gramatika, tarmėtyra, gal ir kalbos kultūra yra tik fakultatyvai. Todėl lietuvių kalbos doktorantūrą lituanistų esama retai (jaunasis talentingasis J. Pakerys puikiai pasirengęs, yra retenybė), renkasi į lituanistikos doktorantūrą buvusių rusistų būreliai. Jau taip yra, kad sutikusi jaunuolė palydėti į mano buvusią darbo vietą, pasiūlė: *Ar jūs līsīt pas savę ar i sālę*. Taigi! Juk aukščiausioji valdžia nutarusi, kad viskas galima, viskas yra taisyklinga ir vartotina. Va čia *tautos išdavystė*, o ne originali tikrinių žodžių rašyba, pradėta nuo diplomatijos, mokslo – negi vyriausybė neš kvietimus visų šalių atstovams jų pavardes ir vietų vardus užrašę pagal tarimą. Juk tik mes, latviai ir kroatai visur tarimą norime rašyti, o visur viskas išlaikoma originalu.

Lietuvių kalba ujamą iš gyvenimo. Vilnius jau kaip ir *anglikų miestas*, kaip man dzūkas ne vienas yra sakęs, žemaičiai labai išgyvena. Žiūrėkime Valstybinės kalbos tvirto valdymo, o ne kalbos jaukimu džiūgaukime. Kai Vilniaus centrinis knygynas keturis kartus rašo angliškai *stipri kava* (nerašau tyčia angliškai), o lietuviškai vieną, rodos, sykį mažomis raidelėmis, tiesiog nyku darosi. Jau ir rusiškus žodžius *bliadė, nachuj, pyzda* ir kitus per Vengriją kaip lietuviškus platinam. Jei viskas galima, tai kam ta *Kalbos komisija, Kalbos kultūros skyrius* Institute reikalinga. Čia toks pat moterų logiškas mąstymas, kaip ir kandidatės į prezidentus Grauzinienės siekis išrinktai panaikinti Prezidento instituciją. Tą „politikę“ puikiai „Lietuvos žiniuose“ supylė dr. J. S. Laučiūtė, gal ji imsis ir tas kalbos kultūrininkes sumišusias pamokyti ar parsidavusias išjuokti!

„Voruta“ parduodama

- K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
- K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
- K190 Vilnius, Gedimino pr. 7
- K200 Vilnius, Gedimino pr. 13
- K26 Vilnius, Sodų g. 22
- K44 Vilnius, J.Lelevelio g. 2
- K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
- K48 Vilnius, Gedimino pr. 2
- K5 Vilnius, Sodų g. 22
- K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
- K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
- K78 **Trakai**, Vytauto g. 90
- K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
- K85 **Trakai**, Vytauto g. 37
- K9 **Grigiškės** Kovo 11-osios g. 25a
- K91 Vilnius, Geležinkelio g. 4
- K369 **Klaipėda**, Taikos pr. 101
- K236 **Kaunas**, Laisvės al./ Ožėskienės g.
- K466 **Panevėžys**, Savanorių g. 5
- K558 **Šiauliai**, Tilžės g. 109
- **K436 Marijampolė**, Stoties g. 2
- **K400 Alytus**, Jotvingių g. 10
- **K562 Palanga**, Vytauto g. 94

Voruta Visos prekių ženklų teisės saugomos 	Prenumeratos indeksas 0135	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius). © Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Dvidešimties leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt . Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1200 egz.	Ieva Jankutė, Lietuva Tadas Stomma, JAV Marija Remienė, JAV Bronius Saplys, Kanada Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66. El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt , voruta@voruta.lt . Interneto svetainė: http://www.voruta.lt Redakcija: Aukšė Kelytė (redaktorė), Viktorija Vaškytė (Klaipėda), Daiva Sedlikovska (buhalterė), Birutė Žemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius (vyr. redaktorius)
---	----------------------------	---	--